

השידוך המופלא בעריסה

על הצדיקים לבית משרנוביל ומשרקאט
וקשריהם עם רבותינו נשיאינו אדמור"י חב"ד

הרב שלום דובער הלוי וולפא
י"ט כסלו - תהא שנת פדותנו

הכרת הטוב

תודה מעומק הלב
לכל אלו שטרחו לעיין בקונטרס לפני ההדפסה
והעירו וגם האירו את עיני
על דברים הדורשים תיקון, הוספות וכו',

הלא הם:

הרה"ח ר' מיכאל חנוך גאלאמב, ברוקלין
הרה"ח ר' יוסף גרליצקי, תל אביב
הרה"ח ר' נפתלי גרינפלד, ברוקלין
הרה"ח ר' שניאור זלמן הרצל, ברוקלין
הרה"ח ר' יעקב הורוביץ, ראשון לציון
נכדי הרה"ח ר' מנחם מענדל וילהלם, קרית מלאכי
הרה"ח ר' מנחם זיגלבוים, בני ברק
הרה"ח ר' פנחס זלצמן, ביתר עלית
הרה"ח ר' שבתי טייאר, מלבורן
הרה"ח ר' נחמן יוסף טווערסקי, ברוקלין
הרה"ח ר' לוי יצחק מונדשיין, סמולנסק
חתני הרה"ח ר' אהרן סלומון, קרית מלאכי
הרה"ח ר' שלום פישמן, ביתר עלית
חתני הרה"ח ר' אסף חנוך פרומר, קרית שמואל חיפה
הרה"ח ר' יששכר דוד קלויזנר, קרית מלאכי
הרה"ח ר' שלום דובער הכהן רייכמן, קרית שמואל חיפה
וכן בני היקרים הרה"ח
ר' עזריאל זעליג, ר' צבי הירש, ר' יהוסף גדליה
הלוי וולפא

כולם יעמדו על הברכה לאורך ימים ושנים טובות

עיצוב ועימוד:

טל: +972 (0)8-8502771
www.chazak.co.il
office@chazak.co.il

חזק
חזק הוצאה לאור בנימין

רשימת הפרקים

- 4 הערות חשובות:
- 5 פתח דבר
- 7 מבוא
- 11 משפחת כ"ק אדמו"ר האמצעי
- 12 משפחת הרה"ק אדמו"ר ר' מרדכי טווערסקי מטשרנוביל
- 13 משפחת הרה"ק אדמו"ר ר' יעקב ישראל טווערסקי מטשרקאס
- 14 הרה"ק אדמו"ר רבי מנחם נחום טווערסקי מטשרנוביל
- 22 הרה"ק אדמו"ר רבי מרדכי טווערסקי מטשרנוביל
- 29 הרה"ק אדמו"ר רבי יעקב ישראל טווערסקי מטשרקאס
- 32 קשרי המשפחה של הרה"ק ר' יעקב ישראל, לרבותינו נשיאינו
- 35 גדולתו של הרבי מטשרקאס
- 41 הנשיא הרביעי לחסידי טשרנוביל
- 49 כיצד הופך צמח הפשתן לבגדי שש
- הוספות
- 54 מנהגי טשרנוביל בחצר ליובאוויטש
- 55 ר' משה בן אדמו"ר הזקן מצא שם מנוח
- 56 צילום מדף השער וההסכמות מהספר מאור עינים
- 59 צילום מדף השער וההסכמות מהספר לקוטי תורה
- 63 צילום מדף השער וההסכמות מהספר שושנת העמקים

הערות חשובות:

- א.** לפעמים לא דייקתי ממש בהעתקת הלשון כפי שהיה במקור ממנו ציטטתי, כיון שלכל סיפור יש מקורות שונים, ועירבתי ביניהם כשהיה בכך צורך. וגם מאחר שרצייתי שכל הקונטרס יהיה באותו סגנון.
- ב.** בריבוי מקומות, חיסרתי קטעים שלמים שהובאו במקור, כיון שאין להם שייכות כל כך לנושא של חוברת זו (ולא תמיד עשיתי סימן של השמטה).
- ג.** כמו"כ השתמשתי בסגנון אחד של 'איות' לאורך כל הקונטרס, גם כאשר יש שינוי במקור. לדוגמא: בכל מקום כתבתי "טשרנוביל", או "טשרקאס", או "הורנוסטייפל", אע"פ שבמקורות שאליהם ציינתי, יש כמה אופנים באופן האיות של שמות אלו.
- ד.** לא תמיד תרגמתי ביטויים מאידיש ללשון הקודש, כיון שיש מילים באידיש שקשה לתרגמן בלי להרוס את הכוונה. לאיך גיסא, פעמים רבות המקור הוא באידיש, ואילו כאן כתבנו מלכתחילה בתרגום ללשון הקודש, והכל לפי הצורך להבנת הענין.
- ה.** במקומות שכתבתי דברים על ההיסטוריה של אדמור"י טשרנוביל ולא ציינתי מקור, הרי בדרך כלל הועתקו הידיעות הללו, מהקובץ "יחס טשרנוביל", וכן מפרק "תולדותיהם של צדיקים", שבראש ספר "שושנת העמקים" (ירושלים תשל"ח), או מהנסמן בקובץ "פרדס חב"ד" גליון 14 ע' 153, וקובץ "היכל הבעש"ט" גליון כ' ע' קלח ואילך, ובהערות שם בשוה"ג.
- ו.** ישנם סיפורים בעלי גרסאות שונות, ובקונטרס זה בחרנו את הנאמנה עלינו יותר, היינו בדרך כלל מתוך שיחות או אגרות רבותינו נשיאינו, ובסוגריים או בהערה בשוה"ג צוין למקורות שבהם יש נוסחא אחרת, והבוחר יבחר.
- ז.** אודה מקרב לבי, למי שיואיל להעיר, להוסיף ולתקן, על כל האמור כאן. ובע"ה אתקן בהוצאה הבאה. ובבקשה לשלוח אלי את ההערות בדוא"ל wolpo@012.net.il וזכות הרבים תלוי בו.

פתח דבר

כפי שיבואר לקמן ב"מבוא", יש קשר מיוחד מאד, בין רבותינו נשיאינו, לבין אדמור"י טשרנוביל. מה שבא לידי ביטוי, בהערצה ובאהבה רבה שרחשו זה לזה כמים הפנים אל הפנים, ועד שכל זה הביא גם לקשרי חיתון מסועפים.

בקונטרס שלפניכם, מסופר על קשרים מיוחדים אלו, שאחד הרגעים המרטיטים ביותר בהם, הוא בעת ביקור כ"ק אדמו"ר הזקן בבית ידידו אהובו הרה"ק ר' מנחם נחום מטשרנוביל, כאשר באותו ערב שידכו את התינוק יעקב ישראל נכד הרמ"נ, בזמן שינתו בעריסה, לב"ג התינוקת דבורה לאה בת כ"ק אדמו"ר האמצעי. ובכך נוצר החיבור המשפחתי הראשון, בין רבותינו נשיאינו לצדיקים הקדושים לבית טשרנוביל.

בכמה מקומות בתורת חסידות חב"ד, מצוטטים ומוסברים דברי תורה או הנהגה חסידית מספר "מאור עינים", או מהנהגתו ופתגמיו של הרה"ק הרמ"נ (ראה "תורת מנחם" ח"ח ע' 491, שספרי הרה"ק רמ"נ מטשרנוביל, וספרי הרה"ק לו"י מברדיטשוב, הובאו בחסידות חב"ד, משא"כ ספרים אחרים מגדולי החסידות). סיפורים רבים תועדו לאורך הדורות, על פגישותיהם של אבות חסידות חב"ד עם הרמ"נ ובנו הרה"ק ר' מרדכי. אבל דומה שאין עוד דוגמא לקשר המיוחד, שבין הרה"ק ר' יעקב ישראל מטשרקאס, בנו של הרה"ק ר' מרדכי, עם שלשה דורות של אדמור"י חב"ד: סבו אדמו"ר

הזקן. חמיו אדמו"ר האמצעי. וגיסו אדמו"ר הצ"צ. כאשר קשרים אלו רצופים בדברי תורה וסיפורי צדיקים, שאפשר ללמוד מהם, ולהתדבק בדרכיהם.

אמנם, על אף החשיבות של סיפורי צדיקים בכלל, ובפרט מצדיקים אלו שהיו קרובים כל כך לרבותינו נשיאינו, אל לנו לשכוח את הזכות המיוחדת שלנו, וכלשונו של כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ (אג"ק ח"ב ע' שעו): "במקום אשר חסידי ואהלין, פולין, וגאליציע, כותבים סיפורים ומאורעות, ומנחילים לנו ספרים שלמים מלאים נפלאות, הנה חסידי חב"ד מנחילים לנו, ספרים שלמים בתורת החסידות.. ועלינו לשבח לאדון הכל, ולהכיר חסדי אל עליון, אשר כהיום יש לנו תודה לאל, תורה שלימה, תורת החסידות, בנין אריאל, ואשרינו מה טוב חלקינו ומה נעים גורלינו".

ויהי רצון, שהקוראים בקונטרס זה יסיפו דעת אודות גזע צור מחצבתם של כ"ק רבותינו זי"ע, ויתעוררו בהודאה לה' מעומקא דלבא, על שזכינו להיות מקושרים לתלמידי הבעש"ט בכלל, ולנשיאי חב"ד בפרט, ולהיות נמנים על מפיצי המעיינות חוצה. ועי"ז להביא בפועל ממש ל"קאתי מר, דא מלכא משיחא".

הרב שלום דובער הלוי וולפא

י"ט כסלו, תהא שנת פדותנו

מבוא

אני שביעי ואתה שביעי

בספר "לשמע אזן" מהרה"ח ר' שניאור זלמן הלוי דוכמאן ז"ל (הוצאה שניה תש"נ ע' קכה), כתב: "שמעתי בלנינגראד בשם אדמו"ר (הרי"צ) זי"ע, כי אביו אדמו"ר (הרשב"ב) נ"ע אמר לו: "אני הרי שביעי מהבעל שם טוב (הבעש"ט, המגיד, אדמו"ר הזקן, אדמו"ר האמצעי, ה"צמח צדק", אדמו"ר מוהר"ש, ואני). וגם אתה שביעי: הבעש"ט, תלמידו ר' מנחם נחום (מטשרנוביל), בנו ר' מוטל'ה, בנו ר' יעקב ישראל (מטשרקאס), חתנו ר' יוסף יצחק (בנו של הצ"צ, שאשתו הרבנית חנה היא בתו של הרי"י מטשרקאס), בתם האמא שלך (הרבנית שטערנא שרה, אשת כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע, אמו של הרבי הרי"צ), ואתה"¹.

קטע מדהים! הרבי הרשב"ב משווה את שושלת אדמו"רי חב"ד מהבעש"ט ועד אליו, לשבע דורות הכוללים ארבעה דורות של אדמו"רי טשרנוביל. אני שביעי בין אדמו"רי חב"ד, ואתה שביעי באמצעות ר' נחום, ר' מוטל'ה, הרבי מטשרקאס, וחתנו הרי"צ מאוורוטש.

ההרים הגבוהים, נשיאי אלקים

במכתב מיום כ"ד טבת תרצ"ב (אג"ק הרי"צ ח"ב ע' שעו, שנשלח מריגא), כותב אדמו"ר הרי"צ אל חתנו הרבי: "אין מהראוי ואין חפצי, להעמיד מערכה מול מערכה, כי לא לנו קנה המדה למדוד ההרים הגבוהים, נשיאי אלקים, הוד כ"ק אאזמו"ר האדמו"ר האמצעי, ומחותנו כ"ק אאזמו"ר האדמו"ר (ר' מוטל'ה) מטשרנוביל זי"ע. וכן הלאה בכל דור ודור."

ומלבד מה שהרבי הרי"צ מתאר כאן את הרה"ק ר' מוטל'ה מטשרנוביל

1. ראה גם בספר "אלה תולדת פראץ" ע' 676.

ואת ממלאי מקומו ("הלאה בכל דור ודור") בתוארים בלתי רגילים, כמו "ההרים הגבוהים נשיאי אלקים", הרי עוד זאת, שעצם שלילת הרעיון "להעמיד מערכה מול מערכה", מראה, שמדובר על צדיקים כאלו שיש מקום להשוותם עכ"פ בענינים מסוימים לרבותינו נשיאינו.

הרבי מטשרקאס - חוליה בשלשלת הזהב של מלך המשיח

הגה"ח ר' יצחק הורביץ, הנקרא ר' "איצ'ה מתמיד" ז"ל הי"ד, השתתף בהתועדות האחרונה של כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ בשמחת תורה שנת תרפ"ח בלנינגרד (לאחר שיצא הרבי מבית האסורים). בזמן ההתועדות לקח ר' איצ'ה הרבה משקה, נעמד על השלחן ואמר: "רבי גואל צדק, אני רוצה לספר סיפור שנוגע לרבי גואל צדק". אולם הרבי לא הרשה לו לספר, ואמר: "עכשיו אין הזמן מתאים לזה".

לאחר זמן נכנס כ"ק אדמו"ר שליט"א שהיה אז מיועד להיות החתן, והוא נעמד מאחורי הרה"ח ר' חאצ'ה פייגין. כשהרבי הרי"צ ראה את הרבי, הוא רמז על כך לר' חאצ'ה, אשר קפץ ופינה מקום בהדרת כבוד. אז פנה כ"ק הרי"צ לר' איצ'ה ואמר לו "עכשיו תספר"... אבל ר' איצ'ה לא סיפר (משום שבינתיים כבר התפוגג ה"משקה", והוא פחד לדבר בפני הרבי).

במוצאי שמח"ת נסע הרבי הרי"צ עם כל משפחתו לריגא, והחסידיים שבאו לשמח"ת נשארו ל"שבת בראשית" בלנינגרד, והיה עז רצונם לדעת מהו הסיפור שר' איצ'ה רצה לספר.

לאחר התפלה הם הכינו התועדות עם הרבה משקה, ונתנו לר' איצ'ה לשותות, ולאחר שאמר כמה פעמים "לחיים", נעשתה לשונו רכה...² וסיפר, כי המגיד ממעזריטש אמר פעם לתלמידיו, שמלך המשיח יהיה או מיוצאי חלציו של זקן תלמידיו (שהוא הרה"ק ר' נחום הנ"ל) או מצאצאיו

2. ראה ספר "מסע ברדיצ'וב" (להרה"ח יהושע מונדשיין ז"ל) ע' 42-41 ובהערה 153 שם, ועוד. וכן העתקתי מהספר "אורות באפילה" של הרה"ח ר' מאיר אבצן ז"ל ע' 110, וכמו"כ ממה שסופר בשמו ב"תשורה" לחתונת הרה"ח ר' לוי יצחק פרקש, ט"ו תמוז תשע"ז, ע' צה ואילך. ועיי"ש עם עוד פרטים רבים ואריכות שאין כאן מקומה. וראה עוד ב"מגדל עוז" ע' רנא-ב. (ובספר "זכרונותי" לרה"ח ר' נחום שמריהו ששונקין ז"ל, ע' 181 ואילך, אבל יש שם כמה טעויות דמוכח). ובספר "יראת ה' אוצרו" תולדות חייו של ר' איצ'ה מתמיד ע' 6-124, מסופר מפי עד ראייה, שבחג השבועות תרצ"ו באוטבובצק, אכן סיפר ר' איצ'ה את הסיפור לפני הרבי.

של צעיר תלמידיו (אדמו"ר הזקן)³. ובכדי שדברי קדשו של הרב המגיד יתקיימו במילואם, היה חפץ אדמו"ר הזקן להתחתן עם משפחת הרה"ק מטשרנוביל. הוא ביקר איפוא אצל ידידו ר' מנחם נחום, הזכיר לו את דברי המגיד הנ"ל, וסיים: "למה לנו להכנס לספיקות, הבה נשתדך בינינו, ולהוי כדין וכדין". ובתוך כך ניגש לחדר של הנכדים שהיו בביתו של הרמ"נ, וליטף ומישש את ראשיהם. וכאשר מישש את ראשו של התינוק ר' יעקב ישראל, אמר: "את הנכד הזה אני מייעד עבור נכדתי דבורה לאה" (בת בנו אדמו"ר האמצעי)⁴. השידוך של הנכדים בעריסה, הפך לרישמי, כאשר ערכו את כתב התנאים בליאדי בחודש כסלו תקס"ט⁵.

3. הרה"ק ר' מנחם נחום נולד בשנת ת"צ, ואדמוה"ז בשנת תק"ה, ובזמן שאדמוה"ז הגיע אל המגיד הוא היה אברך צעיר קרוב ל-20 שנה, ור' נחום בן 35 בערך. ולכן ר' נחום הוא "הזקן" ורבינו הזקן הוא "הצעיר".

4. שכנראה נקראה על שם דודתה הרבנית דבורה לאה בת אדמוה"ז, אמו של רבינו הצמח צדק.

5. אלא שכמו כמו כל ענין הקשור עם לידת והתגלות משיח צדקנו, שיש עליו קטרוגים והפרעות, ולפעמים התנגדות מצד הקדושה דוקא, כך היה גם בשידוך זה. וכפי שמספר הרבי ב"רשימת היומן" ע' ריא, בשם חותנו הרבי הרי"צ, על ההתנגדות החשאית לאדמו"ר האמצעי מצד חסידי פולין, ועד שהשידוך עם בנו של הרה"ק ר' מרדכי מטשרנוביל עורר תמהון על הר"מ, "איך השתדך עם אדמו"ר האמצעי"!

ועוד מסופר (בחלק מהמקורות דלעיל הערה 2), שלאחרי שנעשה השידוך בין שני הצדיקים, ולאחר פטירתו של הרה"ק רמ"נ מטשרנוביל, הגיע הרה"צ ר' ברוך ממעזבז אל הרה"ק ר' מרדכי, וביקש את הילד יעקב ישראל לחתן עבור נכדתו. וכאשר שמע שכבר נשתדך בעריסה, הוא דרש מהרה"ק ר' מרדכי שיבטל את השידוך, שעשה אביו רמ"נ עם אדמוה"ז. אולם ר' מרדכי הלך לציון אביו, וחזר ואמר בשמו, שאינו מבטל את השידוך חס ושלום. ושאל ר' ברוך, האם אמרתם לו שהמבקש הוא נכד הבעש"ט, והשיב שאכן אמר לו שר' ברוך הוא זה שמבקש את השידוך, אבל אביו הקדוש השיב שר' ברוך הוא אכן חשוב מאד, אבל ה"ליתוואק" (רבינו הזקן) הוא "לעילא מכל ברכתא", כלומר "נעלה יותר מכל הברוך"לאר", ואין לבטל השידוך. (וראה גם "בית משיח" גליון 108 ע' 64, וגליון 440 ע' 15).

ויש לקשר זה גם עם המסופר בספר "מסע ברדיטשוב" ע' 41 ושם הערה 152, על המשך התנגדותו העזה של הרה"צ ר' ברוך ממעזבז לשידוך זה, גם בשנים מאוחרות יותר, ועד שביקש שיקרעו את כתב התנאים! וראה שם פרטי המעשה איך שהרה"ק ר' מרדכי אמר לר' ברוך: "לא אני עשיתי את השידוך עם הרב, רק אבא מארי.. וזה ברור לי כשמש, שאבא מארי לא עשה שום דבר נגד רצון הבורא יתברך.. ואין אני מפחד מכם כלום".

עוד מספר הרה"ח ר' יהודה חירטיק ז"ל (בספרו "רשימות דברים" ח"א ע' נג-נד בשוה"ג): "פעם בא כ"ק ר' ברוך ממעזבז ביום היריד לטשרנוביל, והלכו רבים לקבל שלום. כ"ק הר"ר יעקב ישראל היה אז בן 9 שנים, והיה גם הוא בין הבאים לקבל שלום, ויאחז כ"ק הר"ב בידו ויאמר: א ווארימע האנט (יד חמה), ומיאן לעזוב את ידו".

וסיים ר' איצ'ה מתמיד, שכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ, הוא הוא הנכד המשותף לבית חב"ד וטשרנוביל שנולד מזיווג זה⁶, והוא המתאים להיות משיח צדקנו.

שלשלת הזהב עד מלך המשיח

הרה"ק ר' יעקב ישראל מטשרקאס, אביו הרה"ק ר' מרדכי מטשרנוביל, וסבו הרה"ק ר' מנחם נחום מטשרנוביל, מהוים איפוא חוליות חשובות ביותר בשלשלת הזהב, הקושרת בין רבינו הבעש"ט ועד למלך המשיח⁷.

ולכן מן הראוי, שאנו חסידי חב"ד, נכיר טוב יותר את שושלת אדמו"ר יטשרנוביל, נלמד על יחוסם למעלה בקודש גם להרה"ק ר' אהרן הגדול מקארלין וכו', ונדע על קשרי החיתון, הידידות, וההערצה של רבותינו נשיאינו, עמהם.

ועם זאת, הרי בהזדמנות זו, נעמוד גם על חילוקי הדיעות בכמה ענינים יסודיים, כאשר זה לא הפריע לרבותינו לצטט מספרי ומהנהגת אדמו"ר יטשרנוביל, ולבאר את הדברים על יסודי תורת חב"ד.

6. ובזה כלול גם כ"ק רבינו חתנא דבי נשיאה, שהעיד על עצמו "נשמתו בי". וראה אריכות בכל זה בספר "תומת ישרים תנחם" ע' 97-96. ולהעיר, שדוקא כאשר נכנס הרבי להתועדות, הורה אדמו"ר הריי"צ לר' איצ'ה מתמיד "עכשיו תספר!"

וכותב לי הרה"ח המשפיע ר' מיכאל חנוך גאלאמב שי': "שמעתי מהרה"ח ר' מאיר אבצן ז"ל, שהיה נוכח באותה התועדות בשמחת תורה תרפ"ח אצל הרבי מוהריי"צ. וכאשר סיפר סיפור זה מהרה"ח ר' איצ'ה מתמיד, סיים: אני ראיתי איך שהרבי הריי"צ המליך את הרבי למלך המשיח (היינו בזה שאמר לר' איצ'ה 'עכשיו תספר', כאשר הרבי נכנס להתועדות)".

ויש לומר עוד בזה, ע"פ משי"כ כ"ק אדמו"ר באג"ק חל"א ע' קז: "שהרי הבעל והאשה נעשים יחידה אחת". ועי"ש שכותב זה לאשה ששם משפחתה (ע"י נשואיה) הוא שניאורסון, וכותב לה שהיא צריכה להשתדל ולהוסיף בעניני קדושה, בהתאם לשם זה. ומבאר, שאע"פ שהשם ניתן לה ע"י חיתון, מ"מ "הבעל והאשה נעשים יחידה אחת". וכך גם בהנוגע לעניננו.

7. ויש להתבונן, מתי בערך היה סיפור זה של השידוך בין שני הצדיקים. הנה ר' יעקב ישראל נולד בשנת תקנ"ד, (וסבו ר' נחום נסתלק בי"א מרחשון תקנ"ח). וא"כ בזמן הסיפור של השידוך, אם נניח שהילד "החתן" שבעריסה היה כבן שנה לערך, הרי שהנכדים הנוספים שהיו אז באותו חדר, הם הבכור הרה"ק ר' אהרן מטשרנוביל, שנולד בשנת תקמ"ז והיה באותה עת לפחות בן 8 שנים, והשני הרה"ק ר' משה מקאראטשוב, שנולד בשנת תקמ"ט והיה לפחות בן 6 שנים. וא"כ ר' יעקב ישראל היה התינוק היחידי בעריסה (וראה ספר "בעלוץ צדיקים" סקווירא תש"ס ע' קיז-ח, שאכן רק התינוק יעקב ישראל היה "מוטל בעריסה", בעוד שהשנים האחרים, אהרן ומשה, היו "מסתובבים שם").

משפחת כ"ק אדמו"ר האמצעי

בן כ"ק אדמו"ר הזקן
אשתו הרבנית שיינא

ילדיהם⁸:

- א. הרה"ק ר' **מנחם נחום** - בזוו"ש חתן גיסו הרה"ק הרי"י מטשרקאס
- ב. הרה"ק ר' **ברוך** - חתן דודו הרה"ק ר' חיים אברהם, בן אדמו"ר הזקן
- ג. הרבנית **שרה** - אשת ר' אליעזר, נכד הרה"ק מברדיטשוב, נפטרה בנעוריה
- ד. הרבנית **ביילא** - אשת ר' יקותיאל זלמן, נכד הרה"ק מברדיטשוב
- ה. הרבנית **חיה מושקא** - אשת כ"ק אדמו"ר ה"צמח צדק"
- ו. הרבנית **דבורה לאה** - אשת הרה"ק הר' יעקב ישראל מטשרקאס
- ז. הרבנית **מנוחה רחל** - אשת הרה"ח ר' יעקב כולי סלונים⁹
- ח. הרבנית **ברכה** - אשת הרה"ח ר' יונה הכהן מז'יטומיר
- ט. הרבנית **חיה שרה** (השניה) - אשת הרה"ח ר' אהרן משקלאוו¹⁰

8. ראה "דברי ימי הרבנית רבקה" ע' יט-כב ו**בהערות שם**, לגבי השמות והסדר של בנות אדמו"ר האמצעי, שיש כמה גרסאות בזה.

9. ה"סבתא מנוחה רחל" מחברון, אם משפחת סלונים. ראה אודותיה ואודות בעלה, ב"ספר הצאצאים" ע' 100, ובספר "עבד מלך" (תולדות הרע"ז סלונים) ע' 21-30.

10. בת זו נקראה 'שרה' ע"ש אחותה הבכורה שנפטרה בנעוריה. והוסיפו לה את השם 'חיה', לאריכות ימים. וברשימה אודות הרבנית רבקה ע' כב-ג, מספר הרבי הרי"י צ: "דודתי מרת גיטל (אחותה של הרבנית רבקה) סיפרה לי, אשר בעת שנולדה אמם, הרבנית שרה (בת הזקונים), הייתה שמחה גדולה, ומרוב התפעלות קראו לה שם "**חיה-שרה**", ושכחו כי אחותה נקראת בשם **חיה-מוסיא**. וקרא רבינו האמצעי את בתו תמיד "שרקע", עד שכמעט נשתכח השם האמיתי חיה שרה.. והייתה חביבה מאד לרבינו האמצעי".

בתם של הרבנית חיה שרה ובעלה הרה"ח ר' אהרן משקלאוו, היא הרבנית רבקה, אשת כ"ק אדמו"ר מוהר"ש נ"ע, ואמו של כ"ק אדמו"ר מוהר"ש ב"נ"ע. היא ואחותה נשארו יתומות בגיל צעיר, וגדלו בביתו של הסבא כ"ק אדמו"ר האמצעי אצל הרבנית שיינא. ראה בספר "נישואי הנשיאים" ע' 110. ושם מסופר דברים נפלאים אודות הרבנית שרה ובעלה, ואודות השידוך והחתונה של הרבנית רבקה עם כ"ק אדמו"ר מוהר"ש, והנדוניא הרוחנית שהעניקה לה הסבתא הרבנית שיינא - "ארבעים שנה של אשת חבר".

משפחת הרה"ק אדמו"ר ר' מרדכי טווערסקי מטשרנוביל

בן הרה"ק אדמו"ר ר' מנחם נחום מטשרנוביל
אשתו בזיווג ראשון הרבנית שרה - בת ר' אהרן הגדול מקארלין

ילדיהם:

- א. הרה"ק ר' אהרן מטשרנוביל - תקמ"ז - ח' כסלו תרל"ב
- ב. הרה"ק ר' משה מקאראטשוב¹¹ - תקמ"ט - י"ח טבת תרכ"ו
- ג. הרה"ק ר' יעקב ישראל מטשרקאס - תקנ"ד - י"ג אלול תרל"ו
- ד. הרבנית מלכה¹² - אשתו של ר' יחיאל מיכל מדרוהוביטש

אשתו בזיווג שני הרבנית פייגא - בת הרה"ק ר' דוד לייקס, תלמיד הבעש"ט

ילדיהם:

- ה. הרה"ק ר' מנחם נחום ממאקארוב - תקס"ה - ז' תשרי תרי"א
- ו. הרה"ק ר' אברהם מטריסק - תקס"ו - ב' תמוז תרמ"ט
- ז. הרה"ק ר' דוד מטאלנע - תקס"ח - י' אייר תרמ"ב
- ח. הרה"ק ר' יצחק מסקווירא - תקע"ב - י"ז ניסן תרמ"ה
- ט. הרה"ק ר' יוחנן מרחמיסטריווקא - תקע"ו - ד' ניסן תרנ"ה
- י. הרבנית חנה חיה - אשתו של ר' דוד, נכדו של הסבא ר' דוד לייקס
- יא. הרבנית שיינדל - אשתו של ר' דוב בער מליווא, בן הרה"ק מרוז'ין

11. להעיר מאג"ק אדמו"ר הריי"צ ח"ב ע' כו.

12. להעיר מאג"ק הנ"ל.

משפחת הרה"ק אדמו"ר ר' יעקב ישראל טווערסקי מטשרקאס

בן הרה"ק ר' מרדכי מטשרנוביל, נכד הרה"ק ר' מנחם נחום מטשרנוביל
אשתו הרבנית דבורה לאה בת כ"ק אדמו"ר האמצעי

בניהם נפטרו ל"ע בצעירותם

בנותיהם:

- א. הרבנית **שרה פרידל** - אשת ר' מנחם נחום בן אדמו"ר האמצעי
- ב. הרבנית **שטערנא פייגא** - אם הרה"ק ר' מרדכי דוב מהורנסטייפל
- ג. הרבנית **חנה** - אשת הרה"ק הרי"צ מאוורוטש, בן אדמו"ר הצ"צ¹³.
- ד. הרבנית **חישע**
- ה. הרבנית **ברכה**
- ו. מרת **אדיל**

13. בתם הרבנית שטרנא שרה, אשת כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב, אם כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ, שנקרא על שמו.

הרה"ק אדמו"ר רבי מנחם נחום טווערסקי מטשרנוביל

נולד בעיירה נאריסק שבפלך וואהלין, בשנת ת"צ, לאביו הרה"ק ר' צבי, בנו של רבי נחום גאון (ונכדו של הרה"ק הצדיק הנסתר ר' אדם בעל שם). היה תלמידו של הבעש"ט ושל הרב המגיד ממעזריטש. חיבר את הספרים "מאור עינים" על התורה, ו"שמח לב" על אגדות הש"ס. נסתלק ביום י"א מרחשון תקנ"ח, ומנוחתו כבוד בטשרנוביל.

הבעש"ט יהיה משיח

"הרה"ק ר' יעקב ישראל מטשרקאס סיפר, כי זקנו הרה"ק ר' נחום מטשרנוביל אמר, שאע"פ דכתיב (קהלת א, ד-ה) 'זרח השמש ובא השמש, דור הולך ודור בא', אמנם הבעש"ט, לפניו לא היה ואחריו לא יהיה עד ביאת הגואל. וכשיבוא משיח הוא יהיה". וכפל הדיבורים האלו ('הוא יהיה') שלש פעמים. ואמר הרה"ק ר' יעקב ישראל הנ"ל, כי היה המשמעות מדברי זקנו, כי הבעש"ט יהיה משיח". (ספר "מעשיות ומאמרים יקרים" זיטומיר תרס"ג, ד.א. והועתק ב"מאירת עינים", הקדמת ספר בעש"ט על התורה, אות כג).

הכל מכח הבעש"ט

ועוד אמר הרה"ק ר' נחום: "אנו מאמינים, שעד ביאת הגואל במהרה בימינו, כל מה שיאנח איש אחד מישראל, וישבר לבו בהרהורי תשובה, הכל הוא מכח הבעש"ט זי"ע" (ספר "מפעלות הצדיקים", הועתק במאירת עינים הנ"ל אות סד).

רוצה לגנוב לעצמו את כל הג"ע

הרה"ח ר' חיים עוזר מרינובסקי ז"ל, כותב בספרו "על אבותינו ועל יחוסם" ע' 112: "כשבא הצדיק ר' נחום אל הבעש"ט הקדוש, אמר הבעש"ט אל הרבנית: מהאברך הזה יש להזהר, הוא גנב! הרבנית

שהכירה באורחים, והבחינה באברך זה שהוא איש קדוש ונורא, לא הבינה את פשר דבריו של בעלה. והסביר לה מורנו הבעש"ט: הוא רוצה לגנוב לעצמו את כל הגן עדן ואת כל העולם הבא".

בניו ירכבו על מרכבות של כסף

ב"רשימת היומן" ע' שיד מספר הרבי, את אשר שמע מחמיו אדמו"ר מוהרי"צ: הרה"ק ר' נחום מטשרנוביל ערך גלות, והבעש"ט הזמינו לשבת כאחד העניים. ר' נחום קידש על כוסית. בעת הקידוש גילה הבעש"ט אור עליו ונפל הכוס ונשבר. בליל ש"ק ויום ש"ק תבע אצלו הבעש"ט מה ששיבר הכוס, גרם היזק וכו'. עד שהרבנית אמרה לו, מה רצונך ממנו, יהודי עני וכו'. ויענה הבעש"ט: "א שיינער ארעמאן, זיינע קינדר וועלען פארען אויף זילבערנע קאראטען" (עני נאה ונכבד... בניו ירכבו על מרכבות של כסף, היינו שינהגו בעשירות). וראה עד"ז גם בשיחות כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב ב"תורת שלום" ע' 83.

לא ראה את מה שאין צריך לראות

בהמשך תרס"ו ע' תקפא, כותב כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע: "כידוע המעשה דר' נחום מטשרנוביל בחלב שחלבו עכו"ם ואין ישראל רואהו (משנה ע"ז להב), שאמר הפירוש 'שאין ישראל רואהו', א איד זעהט דאס ניט, ער זעהט ניט דיא זאך כלל ניט, ווילע דאס וואס ער דארף ניט זעהן, זעהט ער ניט" (ראה בהערה תרגום ללה"ק) 14.

14. וביאר הרבי במאמר ד"ה "כי נער ישראל" תשט"ז ("תורת מנחם" חלק ט"ו ע' 118): "כאשר הנהגת האדם היא כדבעי, הנה כשיש בעולם ענינים שהם היפך האלקות, אזי.. **אינו רואה אותם כלל.** וכהמעשה דר' נחום מטשרנוביל.. שפירש, דכיון שזהו דבר שאינו צריך לראותו, אזי.. אינו רואה אותו בפועל ממש. ויש לומר שזהו נעשה ע"י קבלת עול מלכות שמים. שלכן רואים שיכול להיות שילכו שני בני אדם, שאחד מהם הוא במצב של קבלת עול, ויזדמן לפנייהם ענין שהוא היפך האלקות, הנה זה שאינו במצב של קבלת עול, יתבלבל מזה ויצטרך ליגיעה שלא ידבק בו ולא יזיק לו כו', ואילו זה שהוא במצב של קבלת עול, אינו רואה את הדבר, דכיון שאינו צריך לראותו אינו רואה אותו בפועל. ע"ד הנ"ל בחלב שחלבו עכו"ם ואין ישראל רואהו". (והוסיף בלקו"ש ח"ה ע' 140 הערה 51: "ועפ"ז יש לבאר המחלוקת, בכל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד, אי מהני בדיעבד").

והנה ב"רשימות" חוברת מ' ע' 10 הערה 36, נתבאר בזה (ע"פ מענה של הרבי), שהמעשה לא היה בחלב, אלא **בנר שהודלק בשבת**, שר' נחום לא ראה את **אור הנר**. וכמו שכתב שם: "דיותר נראה לומר כבסיפורי כו"כ חסידים, שר' נחום לא ראה אור הנר שהודלק בשבת. אלא שאח"כ הסביר ר' נחום מאורע זה ע"פ מאמר המשנה שנאמר בקשר לחלב - ואין ישראל רואהו". (אבל ראה לקו"ש הנ"ל, ותו"מ ח"ג ע' 153).

היה שמן מהתענוג של "אמן יהא שמיה רבא"

עוד כותב כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע: "בתענוג נפשי על אלוקות, יכול להיות מזה שמנונית בגוף. אומרים על הרה"ק ר' נחום מטשרנוביל, שהיה שמן בגופו מאמירת אמן יהא שמיה רבא"¹⁵.

אדמוה"ז שולח פ"נ לר' נחום

ב"לקוטי דיבורים" ח"א מא.א. ושם מג.א: "בעת ההיא בשנת תקנ"א-ב, פרחה שושנת החסידות ושלטה עין הרע.. והיה רח"ל קטרוג גדול למעלה. בקיץ ההוא שלח כ"ק רבינו הגדול את הרה"ח ר' יעקב נ"ע סמיליאנער לכ"ק הרה"ק ר' נחום זצוקללה"ה עם פ"נ עבורו ועבור כללות ענין החסידות". ומסופר בזה שהרה"ק ר' נחום נטל את הפ"נ וטבל במקוה, וכשהוציא ראשו מן המים אמר ש"תפלה עושה מחצה" ויהיה חילוף, היינו שפעל שהרבנית דבורה לאה תהיה חילוף עבור אביה. (וראה עוד בזה ב"תורת שלום" ע' 237, וב"לקוטי סיפורים" ע' סג-ד).

עולם הבא עבור מקוה

מספר הגה"ח ר' זלמן לייב אסטולין ז"ל, בספר "גאון וחסיד" ע' 238: פעם הגיע ר' נחום לעיר אחת, וכששאל היכן כאן המקוה, השיבו

15. כן הוא בלוח "היום יום" ט"ו תמוז (מסה"מ תרע"ח ע' קצט וסה"מ תרס"ט ע' נ'). ובספר המאמרים תש"ב ע' 79 כותב כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ, דיש מצב אצל יהודי שהשומן הגשמי הוא מתענוג של עבודת הבורא בלימוד התורה ובקיום המצוות, "וכהא דהרה"ק מוהרמ"נ נ"ע מטשרנוביל, שהיה שמן מהתענוג באמירת אמן יהא שמיה רבא". ומדייק כ"ק אדמו"ר בספר התועדויות תשמ"ז ח"ג ע' 545, דפשוט שלא היה הרה"ק הרמ"נ שמן מאכילת בשר וכו', שהרי הוא היה עני מרוד, ולכן בודאי שהיה זה מתענוג אלוקי. ובתו"מ ח"ב ע' 89: "כי כשהתבונן בגדולת הוי' "שמיה רבא" שהוא "מבורך לעלם ולעלמי עלמיא", שנמשך בכל העולמות, ובכללם גם בעולם העשיה הגשמי, אזי נתעורר באהבה ותענוג כל כך, עד שפעל גם שמנוניות בגופו". והוסיף בספר התועדויות תשמ"ה ח"ב שיחת ט"ו בשבט ע' 1143, דאף שמשפרים זאת על "צדיק גדול ונפלא", מ"מ מאחר שסיפור זה הגיע לאנשים כערכנו, הרי מזה מוכח דשמץ מנהו שייך לכל אחד. והוסיף: "ולא עוד, אלא שבכדי שיוכל להיות ענין הבחירה, מצינו ענין זה אפילו אצל אומות העולם, כסיפור הגמרא (גיטין נוב), אודות אינו יהודי, ולא עוד אלא אצל "צורר היהודים", שהיה אצלו ענין של "שמועה טובה תדשן עצם" (משלי טו, ל). והיינו שכתוצאה מהתענוג, נתרחה עצם בגופו הגשמי. ועל אחת כו"כ שכן הוא אצל יהודי". ועד"ז בספר השיחות תשמ"ח ע' 461 הערה 53, ש"ענין זה נעשה הוראה לכל אחד ואחד, שגם אצלו יכול להיות מעין זה". (וראה עוד בספר השיחות תרפ"ט ע' 46, וספר השיחות תרצ"א ע' 166).

לו שאין מקוה בעיר, ותירצו עצמם בכך שבניית מקוה עולה כשלש מאות רובל, והקהילה כאן עניה מאד. כששמע זאת ר' נחום, עלה על הבימה בבית הכנסת והכריז, שהוא מוכן למכור את העוה"ב שלו תמורת שלש מאות רובל. היה שם גביר אחד שתיכף קפץ על המציאה וקנה ממנו את העוה"ב. נטל ר' נחום את הכסף ומסר לגבאים באומרו: הנה יש לכם כסף לבנות מקוה.

עושה כציווי מארי דעלמא כולא

בספר "על אבותינו ועל יחוסם" ע' 4-113 כתב, שבהערה ל"שער הכולל" פי"ז אות ב', מציין כ"ק אדמו"ר את המקור למנהג לומר "הודו" בכל ערב שבת, שהוא בספר "מאור עינים" סוף פ' בשלח בשם הבעש"ט. ומספר שם: פעם איקלע המאור עינים הרה"ק ר' מנחם נחום לעיירה רחוקה בערב שבת. לפני מנחה ניגש הרה"ק אל העמוד לומר "הודו" עם הצבור כתקנת רבו הקדוש. רב העיירה היה מתנגד.. והוא שלח את משמשו אל ר' נחום לומר לו: 'המרא דאתרא מצווה שלא לומר הודו'. התרגש הרה"ק והשיב: 'כך?! המרא דאתרא מצווה שלא לומר, אבל מרא דעלמא כולא מצווה כן לומר'. והמשיך לומר הודו בהתלהבות עצומה.

הערצתו של אדמוה"ז להרה"ק ר' מנחם נחום

כ"ק אדמו"ר הזקן כותב על הרה"ק ר' נחום (אגרות אדמו"ר הזקן ח"א ע' מח): "האי גברא בוצינא קדישא חסידא ופרישא, רכב ישראל ופרשיו, איש אלקי קדוש יאמר לו".

ובספר "אדמור"י טשרנוביל" ע' יח מסופר, שפעם ישב אדמו"ר הזקן עם חבריו במעזריטש ושוחחו בדברי תורה. פתאום התחיל אדמוה"ז לרעוד מפחד עד שגם הכסא שישב עליו היה רועד. וכששאלוהו ממה בא לו פתאום הפחד, הראה להם שרבי נחום עובר מרחוק. וגם ממרחק רב הוא מטיל פחד ואימה.

אהבת נפש

בקובץ רמ"ח אותיות אות ריט. ועד"ז בספר "למען ידעו" ע' 259, מסופר שאמר אדמו"ר הזקן: "לשלשה יש לי אהבת נפש, לר' זושא, לר' נחום מטשרנוביל, ולר' יהודה לייב הכהן".

הערצתו של הרה"ק ר' מנחם נחום לאדמו"ר הזקן

ב"לקוטי דיבורים" ח"א ע' ק' מספר אדמו"ר מוהרי"צ: "הסבא שלי הרב מאוורוטש, סיפר לחתנו אבי נ"ע, את מה ששמע מסבו הר"מ מטשרנוביל זצוקללה"ה, וכך אמר: "האבא (הרה"ק רמ"נ מטשרנוביל) אמר לי, שהרבי כ"ק המגיד ממעזריטש, החזיק את כ"ק אדמו"ר הזקן, כבנו". ובספר השיחות קיץ ת"ש ע' 148, מספר הרבי מוהרי"צ: "אחד מחסידי הורנוסטייפל, סיפר לכ"ק אאזמו"ר מוה"ר יוסף יצחק, אשר אביו היה ממקושרי כ"ק אאזמו"ר הר' מנחם נחום מטשרנוביל, וכמה פעמים שמע מהוד כ"ק הרמ"נ בגודל שבחו של הוד כ"ק אדמו"ר הזקן, תהלות ספרו הקדוש לקוטי אמרים, ומאמריו הקדושים".

שניאור - שני סוגים של אור

בספר "בית רבי" ח"א הערה כה (הוצאת כסלו תשע"ד, ע' 184): "כשהגיעו כתבי ספר התניא להרה"ק ר' מנחם נחום מטשרנוביל, אמר בזה הלשון: המחבר של הספר הקדוש הזה, שמו שניאור. שם זה רומז לשתי בחינות אור: אור ישר ואור חוזר, תורה שבכתב ותורה שבעל פה, גליא וסתים וכו'" (וראה לקו"ש ח"ו ע' 37 והערה 19).

דע לפני מי אתה עומד ומקדש

בספר "רשימות דברים" (בהוצאה החדשה ע' 107 אות פט) מספר הרה"ח ר' יהודה חיטריק ז"ל, בשם המשפיע דליובאוויטש הרה"ח ר' שמואל גרונום ז"ל:

"סיפרו לפני כ"ק אדמו"ר הצ"צ על כ"ק הרה"צ מוה"ר נחום מטשרנוביל, שפעם בש"ק הגישו לפניו כוס יין לקידוש, וכולו רעד עד שנשפך היין מהכוס. ומילאו הכוס פעם שניה, ושוב נשפך היין. כך אירע כמה פעמים, עד אשר גבר על הרעדה וקידש. ושאלוהו מהי הסיבה לכך. ואמר, שכאשר הגישו לו הכוס לקדש, התחיל להתבונן לפני מי הוא עומד ומקדש, ונפלה עליו יראה גדולה, ולכן רעד כל גופו. ויאמר כ"ק אדמו"ר הצ"צ: אני אספר לכם מזקני כ"ק אדמו"ר הזקן פלא גדול יותר, שפעם בש"ק הגישו לו הכוס לקדש, והתחיל לקנח הכוס לאחר שטיפה והדחה, ושהה כך יותר משתי שעות. וזה פלא גדול יותר".

להרגיש את צער השבויים

ב"שיחת השבוע" גליון 1714: הרה"ק ר' מנחם נחום מטשרנוביל, היה עוסק הרבה במצוות פדיון שבויים, ואף סיכן את עצמו לשם כך. פעם נתפס בעיר ז'יטומיר כאשר ניסה לשחרר שבוי מכלאו, והוא עצמו נאסר בשל כך. והמלכות התירה לר' זאב וולף מז'יטומיר לשרתו בבית הכלא. יום אחד הופיעה לפניהם אשה שראשה מכוסה במטפחת משי, והיא בקשה שהרמ"נ יבאר לך את פירש"י "לך לך - להנאתך ולטובתך". וכי איזו הנאה וטובה היא זו להיות נע ונד ממקום למקום. הצדיק חיכה לתשובתה. וכך ביארה: אברהם אבינו היה נדיב וביתו פתוח לרווחה לכל עובר ושב. ולכן אמר לו הקב"ה שיצא לגלות, בכדי שירגיש בעצמו את הצער שחש הנווד, וכך יהנה יותר מהכנסת האורחים שעושה. וכשסיימה דבריה, נעלמה האשה. ואמר הרמ"נ: אשה זו היתה שרה אמנו, והיא באה להרגיע אותי, שזימנו לי מן השמים את המאסר, בכדי שאחוש את גודל צערם של השבויים, שאני מתעסק בפדיונם. ואכן באותו יום הוציאוהו לחפשי.

בכל אחד מישראל ניצוץ משיח

בשיחת אחש"פ תשכ"ג ("תורת מנחם" חלק ל"ו ע' 311): בשם הרה"ק ר' נחום בספרו "מאור עינים" ס"פ פנחס, שבכל אחד מישראל יש ניצוץ מנשמת משיח, וכאשר כל אחד מישראל יגלה את ניצוץ משיח שבו, אזי יבוא משיח צדקנו.¹⁶

הבחנה שכלית, מהי עצת היצה"ט ומהי עצת היצה"ר

כ"ק אדמו"ר הרי"צ מספר (בספר השיחות תש"ג ע' 8-67. והוספנו משיחת הרבי, התועדויות תשמ"ז ח"ב ע' 378. וראה אג"ק כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב ח"ג ע' תשמא, ועוד): הרה"צ הרה"ק ר' מנחם נחום מטשרנוביל צוקללה"ה היה עני גדול, ותמיד היה דחוק בפרנסתו.

16. ובלקוטי שיחות חלק ל"ח ע' 101, מצטט מספר הנ"ל, דכל אחד מישראל צריך לתקן ולהכין חלק קומת משיח השייך לנשמתו. ומבאר שם, דיש לזה מקור בנגלה דתורה, דבירושלמי מעשר שני סוף פ"ד איתא, שהפסוק 'דרך כוכב מיעקב' קאי על כל אחד ואחד מישראל שנמשלו לכוכבים, ובירושלמי תענית פ"ד ה"ה מבואר, שדרך כוכב הוא מלך המשיח. וא"כ מובן דבכל אחד יש חלק מקומת משיח. וראה ביאור הדברים בלקו"ש ח"ב ע' 599 ואילך.

השידוך המופלא בעריסה

פעם הביא לו חסיד אחד דורון שלש מאות רובל בשטרות, שהם מאה רובל כסף. בני ביתו של הרה"צ והגבאי הראשון המשב"ק נהנו במאד, כי קיוו שסוף סוף יפטרו מהחובות העצומים אשר היו חייבים בעד לחם, בשר ודגים, ושאר צרכי הבית.

אח"כ נכנס אליו אחד החסידים וגילה מצוקת לבבו על דבר דוחק הפרנסה. כשנה לא שילם שכר לימוד בניו. וגם הוא חייב כסף לפריץ אדון האחוזה, ובפרט שצריך להכניס את בתו לחופה וכו'. ובראותו שהסכום שאליו זקוק החסיד מכוון לסכום שקיבל, עלה בדעתו לתת להחסיד הנ"ל. אחרי תפלת ערבית סגר הרה"צ הרמ"נ את דלת חדרו על משך זמן, ואחרי כן ציוה להכניס את החסיד הנ"ל, והמשיך לקבל חסידים עד שעה מאוחרת בלילה.

ובתום קבלת החסידים נכנס המשב"ק וביקש שיתן לו כסף על כלכלת הבית, בידעו מהסכום הגדול שהרמ"נ קיבל היום, והרמ"נ פתח את המגירה ושם היו כל מיני מטבעות שהביאו חסידים למעמדות, אולם השטרות הנ"ל כבר לא היו שם, כי הוא נתנם לחסיד הנצרך הנ"ל. וכשראה הרמ"נ את המשב"ק בצערו, סיפר לו, שכאשר קיבל את השטרות התפלא מדוע מגיע לו סכום גדול כזה, והיה בצער גדול שלא יהיה השפע הגשמי תמורת שפע רוחני. ואז נכנס אותו חסיד שהיה זקוק לסכום זה, והחליט ליתן לו את כל הסכום. אמנם, לאחר שהחליט על כך, נתעורר ברעיונו ספק, האם כדאי לתת סכום גדול כזה לאיש אחד, בה בשעה שיכולים לחלקו לששה חלקים, ומתוכם יתן חמשה חלקים למשפחות נזקקות וחלק אחד עבור עצמו. ולא ידע מה להחליט, שכן ב' הסברות צודקות וישרות. ולאחרי ההתבוננות הגיע למסקנה, שהסברא לחלק את הסכום לכמה משפחות אינה מהיצר הטוב, והראיה, שבעת קבלת הסכום לא חשב על זה, אלא לאחר שהחליט ע"פ עצת היצר הטוב לתת את כל הסכום לחסיד הנ"ל, אז נזכר היצה"ר להציע לו את הסברא השניה... ולכן התבונן בכל זה והחליט לקיים את עצת היצה"ט, וקרא את החסיד הנ"ל ונתן לו את כל הסכום.

ומסיים כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ: "סיפור של צדיק, זהו תורה שבכתב.. בסיפור זה מהרה"צ הרמ"נ, רואים עד כמה ההבחנה השכלית נוגעת

בעבודה בפועל, אפילו בעבודה של צדיק גמור". (וראה אריכות הביאור בזה בתו"מ חלק מ"ו ע' 233 הערה 52).

אדמו"ר הזקן מדבר עם הרה"ק ר' נחום לאחר הסתלקותו

בקובץ "תחיינו" גליון 10, בסיפורים שכתב הרה"ח ר' אלטר שימחוביץ ז"ל, והם מפי הגה"ח רד"צ חן (שם ע' 96 אות יט): "אדמו"ר הזקן צוקללה"ה נבג"ם זי"ע היה פעם ביחד עם הר"ר מרדכי מטשרנוביל על איזה חתונה. זה היה אחר הסתלקות הרה"ק ר' נחום זי"ע. ואדמו"ר פתאום התחיל להתגלגל כדרכו בעת דביקותו, והיה כל כך מאוים עד שנפל חרדה על כל העולם, כי נדמה להם שהגיע להתעלפות. וספרו לר' מרדכי, והתקרב אליו.. וראה ואמר שהוא חי. ואמר לאחד מאנשיו כי הוא מדבר כעת עם אביו הרה"ק ר' נחום".

עיצה לביטול הדינים

סיפר הגה"ח ר' יצחק מתמיד ז"ל, במלוה מלכה מוצ"ש תרומה, בריגא תרח"צ, ונרשם ע"י אחד החסידים:

אצל כפרי אחד מתו ל"ע שני בניו מחמת מילה, וכשנולד לו בנו השלישי, הנה ע"פ דין אסור לו למולו, אבל הוא לא היה יכול שלא למול את בנו, ולא ידע לשית עצות בנפשו. ויעצו לו לקרוא את הצדיק ר' נחום מטשרנוביל שהוא יהיה המוהל, ואז בוודאי לא תארע לו שום תקלה ח"ו. הצדיק ר' נחום לא ידע ששני אחיו מתו מחמת מילה, וכשראה שדמו של התינוק זב ללא הפסקה נצטער מאוד. ברוב צער רץ היערה, והנה ביער הולך לנגדו הרה"ק ר' זוסיא מאניפולי (שדרכו היתה לסבוב מעיר לעיר כאיש פשוט בכלי גולה). ר' זוסיא הקדוש - תפסו הר"ר נחום לר' זוסיא - השעה צריכה לו! הר"ר נחום סיפר להר"ר זוסיא את שאירע והביאו לבית הכפרי, ושם ציוה הר"ר זוסיא לעשות סעודה והיה בשמחה גדולה. ותוך כדי הסעודה נתרפא הילד ופסק זוב דמו. שאל הר"ר נחום את הר"ר זוסיא: הא מנין לך. השיב הר"ר זוסיא: הרי מקרא מלא הוא זה "ויחזו את האלקים ויאכלו וישתו". "האלקים" הוא מידת הדין, וכאשר יש דין למטה, הרי העצה לזה היא "ויאכלו וישתו" - סעודת מצוה!

הרה"ק אדמו"ר רבי מרדכי טווערסקי מטשרנוביל

בנו של הרה"ק הרמ"נ מטשרנוביל. נולד בשנת תק"ל ונסתלק ביום כ' אייר תקצ"ז. דברי תורתו נדפסו בספרו "לקוטי תורה".

היה נשוי בזוו"ר לרבנית שרה בת הרה"ק ר' אהרן מקארלין¹⁷. ונולדו לו ממנה שלשה בנים (והשלישי הוא הרי"י מטשרקאס) ובת. לאחר פטירת הרבנית שרה, נשא בזוו"ש את הרבנית פייגא, בתו של הרה"ק ר' דוד לייקס תלמיד הבעש"ט, וממנה נולדו לו חמשה בנים ושתי בנות. כל בניו היו אדמורי"ם ברחבי אוקראינה.

עוד לפני הסתלקותו, ביקש שכאשר תבוא העת, יקברוהו בעיירה קטנה שאין שם צלצולי פעמונים של בתי התיפלה, ואכן כאשר נחלה ולקחוהו לרופא בעיר קייב, ביקש לשהות בעיירה הסמוכה "אנטיבקה", וכאשר חלה מאד, נסע בנו הרי"י מטשרקאס להביא רופא מקייב, ובינתיים עלתה נשמתו הקדושה לשמים, ושם מנוחתו כבוד. ורבים פוקדים את הציון לתפלה.

החסיד ר' הלל מפאריטש

אביו של הרה"צ ר' הלל מפאריטש היה מחסידיו של הרה"ק ר' מנחם נחום מטשרנוביל. ובמילא גם הבן ר' הלל נתקשר בתחילה להרה"ק ר' מרדכי. ואח"כ עבר מטשרנוביל לליובאוויטש.

17. כשנסתלק ר' אהרן הגדול, השאיר שתי יתומות קטנות. האחת שרה השתדכה עם הרה"ק ר' מרדכי מטשרנוביל, ואת השנייה ריבה'לע שידך כ"ק אדמו"ר הזקן עם חתנו אבי ה"צמח צדק" הרה"ק ר' שלום שכנא, שנתאלמן מאשתו הרבנית דבורה לאה. ומסופר, שהרה"ק ר' מנחם מענדל מויטבסק נתכבד בבית הרב המגיד ממעזריטש, לקרוא את ה"תנאים" שבין הרה"ק ר' מנחם נחום מטשרנוביל לבין ר' אהרן הגדול (לאחר הסתלקותו). וכשהגיע אל התיבות 'מרת שרה בת הרב רבי אהרן העומד מצד בתו הכלה' נתעלף. והה"מ נפנף במטפחתו על פניו ואמר לו 'מה זה עמך? האם לא הכרת את הרב ר' אהרן'. והשיב הרמ"מ, "שבמהירות כל כך (מהזמן הקצר שעבר מההסתלקות) ובלבושים כל כך רמים ומאירים, לא פיללתי" (ראה "ספר הצאצאים" ע' 100, וספר "עדן ציון" ע' קיב).

וכך מסופר ב"רשימת היומן" ע' רכד וע' שפג (והוספות מספר השיחות תרח"ץ ע' 276 ו"לקוטי דיבורים" ח"ג ע' תקכד): כאשר היה ר' הלל מפאריטש בן ארבע עשרה, התחיל ללמוד בספרי קבלה ולהתפלל בכוונות האריז"ל, ועסק בתעניות וסיגופים. וכשהיה בן שמנה עשרה, ראה בפעם הראשונה את אור קדושת הרה"צ ר' מרדכי מטשרנוביל, וידבק בו ללכת בדרכי החסידות. וכאשר שמע שאדמו"ר האמצעי קיבל את הנשיאות רצה לנסוע לליובאוויטש, וקודם שנסע ביקש ר' הלל רשות מר' מרדכי.. אבל הרה"ק מטשרנוביל לא הרשה לו, וגם איים עליו שאם יסע לאדמו"ר האמצעי, הוא יתהפך ויתגלגל (ער וועט זיך איבערקוליען). ובכל זאת נסע. ובהליכתו עם העגלה דרך הר אחד התהפכה העגלה וגם הוא נפל והתגלגל, והמשיך להתהפך כמה פעמים כדי שבזה יפטר מדברי הרה"ק ר' מרדכי. וכשנכנס לאדמו"ר האמצעי אמר לו: "בכדי לעבור מהמקיף לפנימי צריך להתהפך"¹⁸.

יוקח נא מעט מים

ב"רשימת היומן" ע' שיד-טו, מספר הרבי את אשר שמע מחמיו: כשנפגשו אדמו"ר האמצעי ור' מוטל'ה מטשרנוביל, בחתונת הרי"י

18. וראה סיפור זה בנוסח אחר ובאריכות גדולה, בספר "שמועות וסיפורים" (להרה"ח ר' רפאל הכהן ז"ל) ח"ב סיפור קעא. ושם מילים חריפות מאד שאמר לו הרה"ק מטשרנוביל, באם אכן יעזוב את חצרו ויסע לליובאוויטש, ובין השאר, שבזה הוא קורע את עצמו מהשורש (כי אביו של ר' הלל היה חסיד של הרה"ק הרמ"נ כנ"ל, ובמילא נשמת ר' הלל שייכת לבנו הר"מ). וסיים: "דו וועסט ביי מיר ליגן מיט דער פופיק ארויף" (היינו כמו בר מינן שמניחים אותו על הגב). וענה ר' הלל: "יעבור עלי מה, אך את החלטתי לא אשנה". וכשהגיע לאדמו"ר האמצעי אמר שהוא ירא מקללתו של הצדיק ר' מרדכי. והשיבו הרבי: "ממה נפשך אין צריך לפחד, איז ער א גוטער איד, איז ער א גוטער ניט קין שלעכטער. ואם לאו אין בקללתו כלום". ושאלו הרבי, וכי מה בדיוק הוא אמר לך? והשיב שאיים עליו אז ער וועט ליגן מיט דער פופיק ארויף. ואמר לו הרבי: "קורה לפעמים בחורף שהעגלה מחליקה ומתהפכת על השלג, ובמילא ליגט מען מיט דער פופיק ארויף. ואחרי שאמנם התהפכת עם העגלה, אין לך מה לפחד כי כבר נתקיימו דברי הצדיק".

וב"שמועות וסיפורים" ח"א ע' כז: בתו של אדמו"ר האמצעי נ"ע, אשת הרה"ק רי"י מטשרקאס, נסעה לבקר את אביה בליובאוויטש. וקודם נסיעתה לביתה, נכנסה לקבל ברכת הדרך מחמיה הרה"ק ר' מרדכי. אמר לה חותנה, שתמסור לאביה, שהיות שאחד מחסידיו עבר לליובאוויטש, על כן אם אין אביה מחזיר לו את החסיד, הרי גם היא יכולה להשאר שם. כמובן שפחדה למסור שליחות שכזו. אולם כאשר היתה אמורה כבר לחזור לבית חמיה, לא היתה לה ברירה ונאלצה לומר. והשיב לה אביה: "תאמרי לחמיק, שחסיד אחד יקר אצלי יותר משבע בנות".

מטשרקאס, אמר ר' מוטל'ה: יוקח נא מעט מים, כלומר שיאמרו רק מעט תורה. ויענהו אדמו"ר האמצעי: יוקח נא מעט מים, מי שצריך לבקשו שיקח מים, כי מצד עצמו אינו רוצה, אותו מבקשים שיקח לכל הפחות מעט¹⁹.

א איידלער יונגרמאן

ב"רשימת היומן" ע' שסב, מסופר: אדמו"ר האמצעי עשה את ר' מרדכי מהורודוק למשפיע. פעם בא לשם הר"מ מטשרנוביל והלך אליו לקבל שלום, באמרו הטעם שהולך אליו, כי כשראה אדמוה"ז

19. והנה כאן מסופר, שהיה זה בחתונת הרה"ק מטשרקאס עם בת כ"ק אדמו"ר האמצעי. אבל במקורות אחרים מובא עד"ז לגבי חתונת הרה"ק ר' יוסף יצחק מאוורוטש עם בת הרה"ק רי"י מטשרקאס (ח' שנים לאחר הסתלקות אדמו"ר האמצעי). ואין זו סתירה, כי יתכן שהסיפור חזר על עצמו, אלא שכאן התחיל הענין מהתורה שאמר הרה"ק ר' מרדכי מטשרנוביל.

וכך אמר: "יוקח נא מעט מים - די לומר מעט דברי תורה. ורחצו רגליכם - בכדי 'לרחוץ' את הרגליות (ההרגלים הלא טובים). והשענו תחת העץ - להישען על הצדיק המגן עלינו". כאשר כוונתו היתה לקרוא תיגר על דרך חב"ד לומר תורה באריכות מופלגה. ונענה החסיד רבי יצחק אייזיק מהומיל, שנכח שם, ואמר: "זו היא תורה עבור ערביים" (כלומר, שאת זה אמר אברהם אבינו לאורחיו, שנדמו לו כערביים).

ואמר הרבי מטשרנוביל אח"כ למקורביו: שהיה עליו להקפיד על ר' אייזיק על תגובה חריפה זו, אבל הוא הכיר שאמר את זה "מיט אן אמת" (מתוך אמת, ולא לקנטר ח"ו) ולכן לא הקפיד עליו. (וראה מגדל עז ע' קעב. אלה תולדות פרץ עמ' 641).

ובשיחת אחש"פ תשכ"ג (תורת מנחם חלק ל"ו ע' 306 ואילך) מספר בשם הרבי הריי"צ (שיחת אחש"פ תרצ"ה): אדמו"ר האמצעי אמר פעם להרה"ק ר' מוטל'ה מטשרנוביל, הרי אומרים שפולין לקחו את חוש הריח, ובכן, האם אתם מרגישים את משיח באחרון של פסח? והשיב לו הר"מ: אני אמרתי לכם יוקח נא מעט מים, ולא נתקבל אצלכם, הרי הנכם יכולים ע"י שתי תיבות להעלות נשמה בכל ד' העולמות!

ומבאר הרבי: כיון שאדמו"ר האמצעי שאל את הר"מ האם הוא מרגיש את משיח באחש"פ, הרי ברור הדבר שהר"מ היה במדרגה ששייך לענין זה.. ואינו מובן מה השיב לו הר"מ, דלכאורה תשובתו אינה מענין השאלה, וטענו חטים והודה לו בשעורים. ועי"ש ביאור עמוק וארוך בזה, ומסיים שטענת הר"מ היתה, דכאשר מדברים אודות גילוי המשיח, הרי מאחר שלימוד התורה ע"י משיח יהיה במדרגה של **ראיה**, א"כ גם לימוד החסידות, שהוא הכנה לגילוי המשיח צריך להיות באופן כזה. וזהו שתבע הר"מ שצ"ל באופן דמעט מים, היינו מועט המחזיק את המרובה. וכמו לימודו של האריז"ל שבמיעוט זמן השיג דברים נפלאים שלא היה יכול לפרשם בשמונים שנים רצופים. ומבאר שם באריכות, שכל זה הוא כאשר הלימוד הוא באופן מקיף, אבל חב"ד דורשת פנימיות, ולכן צריך להיות לא מעט מים אלא מים רבים דוקא, כלומר באריכות ובהבנה והשגה, ובאופן דרחובות הנהר.

את ר' מוטל'ה בעת החתונה בזלאבין (בשנת תקס"ז, בה נישאו נכדו של הרה"ק מברדיצ'וב עם בת האדמו"ר האמצעי מרת שרה), אמר עליו "א איידעלער יונגערמאן" (אברך עדין נפש).

האם יש נשמות שאינן צריכות "עבודה"

עוד מסופר ב"רשימת היומן" שם: "הר"מ הראה מופת, ואמר ע"ז ר' מרדכי מהורודוק: על מישהו אחר אין זה מופת, מופת צריך להראות על עצמו. ודבר זה אין ביכולתו". והיה ביניהם אז ויכוח גדול. אדמו"ר נ"ע סיפר לבנו הריי"צ מה ששמע מהרה"ח ר' שמואל בער מבאריסוב, שתוכן הויכוח ביניהם היה, שהרה"ק ר"מ אמר שיש נשמות גבוהות שאינן צריכות לשנות ולתקן את עצמן, ור' מרדכי מהורודוק אמר, שאינו כן, כי אפילו מעלת האבות זכו לה רק ע"י עבודה, וכן משה רבינו היה צריך עבודה (וראה ביאור בזה בתו"מ ח"ג ע' 117).

הביטול של רבקה אמנו בעת חתונתה

שמעתי כמה פעמים ממו"ר המשפיע הרה"ח ר' שלמה חיים קסלמן ז"ל (שהיה מספר זאת בדרך כלל לחתנים): "כאשר נפגשו המחותרים בחתונת צאצאיהם (הרה"ק מטשרקאס ודבורה לאה בת אדמו"ר האמצעי) ביקש אבי הכלה מאבי החתן הרה"ק ר' מרדכי לומר דבר תורה. פתח הר"מ ואמר: על הפסוק 'ותקח הצעיף ותתכס', אומר רש"י: 'ותתכס לשון ותתפעל, כמו ותקבר ותשבר'. כי אכן יש לכל אדם שלשה זמנים שעושים מסביבו רעש. א) כשנולד, כולם שמחים ומברכים במזל טוב וכו'. ב) כאשר נכנס לחופה. ג) בעת שנפטר ל"ע ומלוין אותו לעולם האמת. ומוכן שבשני הזמנים של הלידה והפטירה, לא שייך שהאדם יתפעל מהרעש שעושים סביבו, ורק כאשר נכנס לחופה אז הוא מרגיש ומתגאה מזה. וזהו שאומר רש"י, דכאשר הלכה רבקה אמנו לחופה, היתה לה אותה התפעלות 'ותתפעל', כמו בעת 'ותקבר' ובעת 'ותשבר' (היינו כשנולדה, מלשון יושבת על המשבר)". וראה גם "שמועות וספורים" ח"ב ע' 69.

הנהגת הרה"ק הר"מ ובנו באופן של עשירות

ב"רשימת היומן" ע' שיד: אדמוה"ז הוכיח את ר' מוטל'ה מטשרנוביל אודות ההנהגה בעשירות וכו'. גם הצ"צ לא היה שבע רצון מזה, והיה

אומר (על הנהגת גיסו הרה"ק ר' יעקב ישראל מטשרקאס): "וואס נעמען זיי זאך איבער. אלץ אויפן זיידענ'ס חשבון" (מה הם מתגאים. הכל על חשבונו של הסבא)²⁰.

מיהו משיח?

סיפר הרה"ח ר' פרץ מוצ'קין ("אלה תולדות פרץ" ע' 627): כשחזר אדמו"ר הזקן מהחתונה של הרה"ק ר' יעקב ישראל בטשרנוביל, גילה: "היה לי ויכוח עם מחותני (הרה"ק ר' מרדכי), הוא אמר שהוא משיח, ואני אמרתי שאני משיח". וביאר אדמו"ר הזקן, שהרי נאמר לבעש"ט בהיכל המשיח שיבוא "כשיפוצו מעיינותיך חוצה", וזה הרי מתקיים אצלנו.

גילוי אליהו וגילוי יחידה שבנפש

בעת החתונה, סימן הרה"ק ר' מרדכי על אחד האברכים מחסידיו, ואמר לאדמו"ר הזקן: 'מחותן, לאברך הזה יש גילוי אליהו'. ואדמו"ר הזקן הצביע על הרה"ח ר' בנימין קלצקער שהיה בסוף תפלת שמנה עשרה, ואמר להר"מ: "והאברך הזה, נמצא עכשיו בברכת 'שים שלום' ומאירה אצלו יחידה שבנפש, וזה באין ערוך למעלה מגילוי אליהו" ("אלה תולדות פרץ" ע' 626).

וראה "תורת שמואל" תרל"ה ח"ב בהוספות ע' תקמד, בענין גילוי הנשמה, אפילו מדריגת נר"ן (וכ"ש ח"י) שזהו למעלה מגילוי אליהו.

כמוהם יהיו עושיהם

בספר "לשמע אזן" ע' רכ"ז מסופר: הרה"ק ר' מרדכי מטשרנוביל היה מקבל גם נשים לברכה, אלא שהיה עומד כשהטלית על ראשו, והיה מברך אותן כשהטלית מכסה את ראשו. פעם הגיע הר"מ לעיירה אחת, ושם היו שני אברכים מעדת המנגדים, וברצותם ללגלג עליו, הביאו אשה נכריה המלובשת כביכול כבת ישראל, וביקשה שיברך אותה. והוא "ברך" בלשון זו: "כמוהם יהיו עושיהם". ואכן לאחר זמן קצר נעשו אברכים אלו כופרים ויצאו מעדת ישראל.

20. אולי כוונתו לומר, שהם מרגישים שההנהגה בעשירות מגיעה להם, מפני יחוסם החשוב אל הסבא הרה"ק רמ"נ. והרי ידוע, שהסבא אכן נהג באופן של דוחק ועוני, והקפיד על בניו שהנהגתם היתה בעשירות.

הרה"ק ר"מ, לוחץ על החסיד לתת לו ב' אלפים רובל

בעיר טשאשניק גר אחד מחסידי הרה"ק ר' מרדכי מטשרנוביל, ושמו ר' בעריל. בדרך כלל כאשר היה הצדיק מגיע לטשאשניק, התארח בביתו של חסיד נכבד זה, שלפי ערך היה לו בית גדול ומרווח. פעם הגיע לעיר והודיע לפני בואו שאינו רוצה להיות בביתו של הנ"ל, וגם אוסר עליו לבא לתפלות ולאמירת התורה וכו' וגם שלא יכנס אליו ליחידות. וכל זה יותר לו רק אם יתן לאדמו"ר סך ב' אלפים רובל, שהיה סכום עצום באותם הימים.

ובביתו של ר' בעריל תאניה ואניה, מה זה ועל מה זה. ור' בעריל החל לפשפש במעשיו וכן לחפש דרך איך להשיג את הכסף. ועשה חשבון שגם אם ימכור את הבית, החצר, השדה, והבהמות וכו', אולי יוכל עי"ז להשיג קרוב למחצית הסכום, אבל מהיכן ישיג את החצי השני. והנה הגיע האדמו"ר והעיר טשאשניק צהלה ושמחה, ור' בעריל שלח אחד מהמקורבים לבקש עליו רחמים, ולהסביר לרה"ק שגם אם ימכור הכל וישאר בעירום ובחוסר כל, לא יגיע אלא למחצית הסכום. אבל הצדיק השיב לשליח שאינו יכול לוותר אפילו על פרוטה אחת, ועל בעריל להביא את כל הסכום של ב' אלפים רובל. והוסיף, שגם כאשר יעזוב את העיר הוא אוסר על ר' בעריל ללוותו.

לאחר זמן עברו קבוצה של אנשי צבא דרך טשאשניק, ונשארו ללון שם. ויצאה פקודה שכל בית יארח כמה חיילים לפי מספר החדרים שיש בו. ובביתו של ר' בעריל התארחו קבוצת החיילים שנשארו את הקופה של הכספים שהיו צריכים הצבא עבור גדוד זה. והנה באמצע הלילה הגיעה הפקודה, שבעוד זמן קצר יעמדו כולם ויבואו למקום אסיפתם בכדי להמשיך להתקדם. וגם החיילים שהיו בביתו של ר' בעריל יצאו דחופים מהבית למקום שהיו כל אנשי הצבא. אולם הקופה של הכספים נשכחה מהם ונשארה בבית החסיד. וכשנודע להם על השכחה, התפזרו בכל העיר ובדקו מבית לבית ולא מצאו כלום, ולביתו של ר' בעריל לא נכנסו כלל.

וכשעברו כמה חדשים, ור' בעריל ראה שאף אחד לא בא לחפש את הקופה, הבין שמהשמים רוצים לזכות אותו בעשירות. וראשית דבר נסע לטשרנוביל והביא להרה"ק את הסכום של ב' אלפים רובל. ואמר לו הר"מ: ראיתי שנגזר עליך בשמים עשירות גדולה, אך בשמים רצו

שתתפלל על זה ותבקש. ובהיות שאני מכיר אותך שאתה מסתפק במועט, על כן חיפשתי עיצה איך לפעול שתבקש בתפלה לה' יתברך שיתן לך עשירות, ואכן ביקשת והתחננת וקיבלת את העשירות שנגזרה עליך. ועתה תתחיל לעסוק במסחר, וה' יצליח דרכך.²¹

מה שרובל כסף אחד יכול לפעול...

ב"ספר היחס מטשרנוביל" (לובלין תרצ"ב, ע' 60), בשם אביו של הכותב הרה"ק ר' משה מרדכי טווערסקי, נכדו של המגיד ר' אברהם מטריסק. שסיפר, שהוא עצמו נסע בילדותו עם אביו המגיד ר"מ מטשרנוביל ובאמצע הדרך עמדו הסוסים מלכת. כך עמדו זמן רב, ונשמע קול האומר: "הלא נתתי לכבודכם מעות ולמה זה לא תעשו לי טובה!" לקח אביו רו"כ אחד, השליכו ממנו והלאה ואמר: "קח לך הא' רו"כ שנתת לי, כי אחר שנתת לי הפדיון עברת כמה עבירות גדולות ר"ל". ואז הסוסים המשיכו בדרכם. ואח"כ ביאר לו אביו, שפעם בא אליו איש רע מעללים ונתן לו קוויטל עם רו"כ א' פדיון, ועכשיו הוא בא אליו בטענה על שאין לו מנוח בעולם האמת. לפיכך זרק לו בפניו את הרו"כ שקיבל ממנו.

וסיים הרה"ק ר' יצחק מסקווירא (בנו של המגיד ר"מ מטשרנוביל), שכל זה הוא מפני שנתן לו רק רו"כ אחד, אבל אילו היה נותן לו כ"ה רו"כ היה המגיד מחפש תקנה עבורו אפילו מתחת לארץ, ולא היה משליך בפניו לרפש ולטיט סך גדול שכזה.

ועד"ז הוא בספר "רשימות דברים" (בהוצאה החדשה ע' 223 אות כג) בשם המשפיע דליבאוויטש הרה"ח ר' שמואל גרונם ז"ל.

²¹ כל זה סיפר הגבאי הרה"ח ר' שמעון גולדמן ז"ל, יו"ר הגמ"ח "שומרי שבת" דקראון הייטס, בהתועדות שבת פ' משפטים תשמ"ז לפני כל הקהל, כאשר נתן לו הרבי בקבוק משקה עבור המלוה מלכה השנתית לטובת הגמ"ח, וצוה עליו ללבוש שטריימל ולספר סיפור חסידי כנהוג. (אלא ששם סיפר כל זה על הרה"ק ר' מנחם נחום מטשרנוביל, ואילו כאן העתקנו מספר "שמועות וסיפורים" הוצאה ראשונה ח"א ע' קעא-ב. שמספר זאת על בנו הרה"ק ר' מרדכי). וראה בספר התועדויות תשמ"ז ח"ב ע' 501, מה שהגיב הרבי על סיפור זה, ומה שתיקן שבדואי לא יתכן שהרה"ק מטשרנוביל ציער כל כך את החסיד שלו, שלא ישתתף בתפלות ובאמירת התורה ויחידות וכו'. ולכן ברור שכבר באותו יום או בזמן קצר לאחר זה באו אנשי הצבא והשאירו את האוצר. ועיי"ש באריכות.

הרה"ק אדמו"ר רבי יעקב ישראל טווערסקי מטשרקאס

רבי יעקב ישראל נולד בשנת תקנ"ד, לאביו הרה"ק רבי מרדכי מטשרנוביל, בנו של הרה"ק ר' מנחם נחום מטשרנוביל. אמו של ר' יעקב ישראל היא הרבנית שרה, בתו של הרה"ק ר' אהרן מקארלין. כאמור לעיל, כבר בהיותו בעריסה, בחר אותו כ"ק אדמו"ר הזקן לחתן עבור נכדתו דבורה לאה בת אדמו"ר האמצעי. החתונה היתה ביום ו' שבט תקע"א, ואדמו"ר השתתף בה ואמר מאמר חסידות ד"ה "שיר השירים אשר לשלמה"²².

לאחר החתונה גרו הזוג הצעיר בליאדי, ור' יעקב ישראל היה לומד ביחד עם כ"ק רבינו הצ"צ (שהיה גיסו). שהרי מרת חיה מושקא אשת הצ"צ, היתה אחותה של הרבנית דבורה לאה אשת ר' יעקב ישראל). והיה להם שיעור קבוע²³ ביחד עם הסבא אדמו"ר²⁴.

לאחר תום המלחמה, כאשר עבר כ"ק אדמו"ר האמצעי עם מלכות

22. נדפס בספה"מ תקע"א מחודש שבט באותה שנה, ובספר 'הנחות הר"פ' ע' קלח.

23. רבינו הצ"צ נולד בער"ה תק"נ, וחתונתו היתה בשנת תקס"ג או תקס"ד (ראה המקורות בזה בספר 'נישואי הנשיאים' ע' 85). בזמן חתונת הרבי מטשרקאס היה הצ"צ איפוא בן 21 בערך, וה"חברותא" הרה"ק ר' יעקב ישראל בן 17 בערך. וזה גופא מראה על גדלותו, שיכול היה ללמוד ביחד עם הצ"צ, שהיה גאון עולם בנגלה ובנסתר, ומבוגר ממנו בארבע שנים.

24. אלא שלימוד משותף זה עם הסבא בליאדי נמשך כנראה רק כשנתיים, שכן אח"כ התחילה מלחמת נפוליאון, ואדמו"ר הזקן עם כל משפחתו עזבו את ליאדי, וכך התטלטלו בדרכים עד שהגיעו לכפר פיענא, שם נסתלק אדמו"ר הזקן בכ"ד בטבת תקע"ג.

על הקירבה שבין הרה"ק מטשרקאס לכ"ק אדמו"ר הזקן, אפשר ללמוד גם מהמובא בספר "ישמח ישראל" מהרה"ק מאלכסנדר (ח"ב ע' צט,ב): "וכמו שכתב הרה"צ ר' יעקב ישראל ז"ל, שעמד מאחורי כסא של הרה"ק מהרש"ז מלאדי צ"ל בערב יום הכפורים. ושמע שאמר על הרה"ק ר' זושא זצלה"ה זי"ע, שכאשר הגביה עיניו לשמים ביוה"כ, אחזו שלשול חזק עם דם רח"ל, מחמת גודל היראה. ואמר על עצמו איך שהוא לומד ומתפלל ואיננו מתפעל מאומה. והתחיל לגנות את עצמו איך שהוא רחוק מיראת ה', עד אשר נתעלף ונפל מכסאו. וכזה נקרא התבטלות במציאות".

חב"ד לעיר ליובאוויטש בשנת תקע"ד, התיישבו שם גם חתנו ר' יעקב ישראל עם אשתו, והוא היה סמוך כארבע עשרה שנה על שלחן חותנו. שני הגיסים הצ"צ והרי"י המשיכו ללמוד יחדיו ולהתעלות בתורה ובעבודת ה'.

לאחר הסתלקות חותנו אדמו"ר האמצעי ביום ט' כסלו תקפ"ח, חזר הרי"י עם משפחתו לבית אביו בטשנוביל, ובשנת תקצ"ד (עוד בחיי אביו) הוכתר למגיד בעיירה הסמוכה הורנוסטייפל. ושם התחיל לנהוג באדמורו"ת בסגנון טשנוביל, בקבלת פדיונות, עריכת שלחן, וחלוקת שיריים²⁵, ובמיוחד החל בזה בשנת תקצ"ז לאחר הסתלקות אביו הרה"ק ר' מרדכי.

בשנת תר"כ (או תרכ"א) עבר לטשרקאס, ומאז נקרא ע"ש עיירה זו. על כסאו בהורנוסטייפל הושיב את נכדו הרה"ק ר' מרדכי דוב²⁶, בן בתו שטערנא פייגא, והוא הנקרא האדמו"ר מהורנוסטייפל.

25. שהרי בהיותו בליובאוויטש בודאי שלא הנהיג עדה, וגם כשעבר לטשנוביל היה תחת נשיאות אביו, אבל בהורנוסטייפל נהג נשיאותו ברמה, והתקבצו אליו חסידים רבים מכל הסביבה. ומספר הרה"ח ר' רפאל כהן ז"ל (שמועות וסיפורים ח"א ע' כז) על אותה תקופה של התחלת ההנהגה שלו: "כדרכם של חסידי פולין, הנה כשהרה"ק מטשרקאס היה אוכל עם חסידיו, היו אלו חוטפים "שיריים". כשרבם רק טעם מהמאכל, היו הם מריקים את הצלחת... פעם ראתה זאת זוגתו הרבנית, והדרך הזו היתה זרה לה, כי לא ראתה זאת מעולם בליובאוויטש אצל אביה. ואמרה לבעלה הלא אתה אינך אוכל כלום, ואיזו דרך היא זו. השיב לה בעלה בדרך צחות: מזה שהחסידים חוטפים ממני את האוכל בשבת קודש, יש לנו מה לאכול בכל ימות השבוע".

26. נולד ביום כ"ט כסלו ת"ר, היה כאמור בנה של הרבנית שטערנא פייגא בתו של הרבי מטשרקאס, ובעלה הרה"צ ר' משולם זוסיא יצחק אוירבון מטלומש (נינו של הרבי ר' זושא מאניפולי). אולם הוא אימץ את שם המשפחה טווערסקי. חיבר כמה ספרים וביניהם: שו"ת עמק שאלה, חבור לטהרה (על נט"י ומקואות), תורי זהב (על הלכות רבית) ועוד. בשנת תרט"ז נשא את הרבנית ריצא, בתו של הרה"ק ר' חיים מצאנז. נסתלק ביום כ"ב אלול תרס"ג.

בספר "על אבותינו ועל יחוסם" ע' 109 להרה"ח ר' חים עוזר מרינובסקי ז"ל, כתב: "כשהיה הסבא שלי מפליג בשבח גדולתו של הרבי מהורנוסטייפל נ"ע, היה מספר, שפעמיים בשנה היה אפשר לראות בעיני בשר ממש דלית דין בר נש אלא בר א-להין. בפורים היה הרבי מהורנוסטייפל שותה משקה חריף, ספירט ממש, בכמויות עצומות שאין כל בריה יכולה לעמוד בהם. וכל מה שהיה מוסיף שתיה כדת, היה מוסיף גאונות על גאונותו, ומחדש חידושי תורה נפלאים יותר ויותר כמעייני המתגבר בדיעה צלולה וזכה בקדושה ובטהרה. ובראש השנה, במשך שתי יממות תמימות, עמד הרבי על רגליו, ולא נתן שינה לעיניו ותנומה לעפעפיו, ושום עייפות לא ראו בו".

הרה"ק מטשרקאס חי פ"ב שנים, ונסתלק ביום י"ג אלול 27 תרל"ן²⁸. הוא חיבר את הספר "עמק תפלה" (שנערך ונסדר ע"י נכדו הנ"ל. ונדפס בלובלין תרמ"ד²⁹). ומנוחתו כבוד בטשרקאס.

התמונות של צדיקי טשרנוביל

בספר "רשימות דברים" (בהוצאה החדשה ע' 175 אות מה) מספר הרה"ח ר' יהודה חיטריק ז"ל:

"בשנת תרע"ה, הביא סוחר אחד לליובאוויטש תמונות מצדיקי הדור, בכדי למכור אותן שם. ובעיקר היו אלו תמונות מהבנים והנכדים של הרה"ק ר' מרדכי מטשרנוביל, ואדמו"ר"י משפחת טווערסקי בכלל. וכשהציע התמונות לרבנית הצדקנית מרת שטרנא שרה (שהיא נכדת הרה"ק הרי"י מטשרקאס ונינת הרה"ק הר"מ מטשרנוביל), קנתה מכל התמונות וסידרה אותם במקום חשוב בחדר האוכל. וכשהגיע בעלה כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב לסעודה, עמד והתבונן בתמונות, ואמר לרבנית: באמת כולם צדיקים וקדושים, ומ"מ אין צריך לסדר אותם פה, לעין כל רואה". (ולהעיר לרשימות הגה"ח הר"י לנדא ז"ל "היכל הבעש"ט" קובץ טז ע' קו, שהרבי הרי"צ לא הרשה לתלות אפילו תמונה של אביו).

27. הגה"ח ר' שלמה יוסף ז'ון ז"ל ב"סיפורי חסידים" על התורה ע' 531 (פ' וילך) מספר, שפעם קרא הטשרקאסער לנכדו הנ"ל, וביקש ממנו לפתור דין ודברים שיש לו עם הסבתא רעייתו הרבנית. והויכוח הוא מי ילך לעולמו קודם. שהיא טוענת שאינה רוצה להשאר אלמנה בודדה, ואף הוא אומר שאינו רוצה להשאר אלמן בודד. והנכד מהורנוסטייפל פתר את השאלה וקבע, שהסתלקות שניהם תהיה באותה שנה. וכך היה, שהיא נפטרה ביום א' סיון תרל"ו, והוא שלשה וחצי חדשים אח"כ, בי"ג באלול.

28. וכך כותב הרבי מהורנוסטייפל, בהקדמתו לספר "שושנת העמקים", אודות סבו הרה"ק מטשרקאס: "אמר הקטן והדל באלפי ישראל, אלה אזכרה ואשפכה עלי נפשי. בהיותי בימי חורפי.. איש אלוקים קדוש היה שורה בתוכינו, הי ניהו אאזמו"ר הרה"ק והטהור, המפורסם, בוצינא דנהורא עילאה.. אשר כל עין ראתה קירון עור פניו הקדושים, יעידון ויגידון כי יראת ה' היה חופף עליו כל היום.. ואחרי אשר נגנז מאתנו ארון אלוקים.. בשעתא דרעוין דרעוין בעת מנחת שבת, נתעלה ואיתגניז נשמתו הטהורה.. הוא עלה למנוחות ואותנו עזב לאנחות".

29. אולם ספר זה יש בו רק את דברי התורה שאמר וכתב בשנת תרי"ט, ואילו כל שאר כתבי היד נשרפו בבית נכדו הרה"ק הנ"ל, שכתב על אסון זה: "מה שניתן בלבת אש עלה בלהבת אש". וראה בקובץ "פרדס חב"ד" גליון 14, את מאמרו הנפלא של הרב עמרם בלוי ז"ל, המשווה בין תורתו של הרה"ק רי"י, לתורת חב"ד שספג בבית סבו וחמיו, אדמו"ר הזקן ואדמו"ר האמצעי, במשך 17 שנה.

קשרי המשפחה של הרה"ק ר' יעקב ישראל, לרבותינו נשיאינו

הרי"י מטשרקאס היה קשור עם אדמו"ר חב"ד בקשרי חיתון, שלש פעמים:

- א. כאמור לעיל, הרי הוא עצמו היה חתנו של אדמו"ר האמצעי.
- ב. בתו הרבנית שרה פריידל, נישאה לדודה (אחי אמה), הרה"ק ר' מנחם נחום³⁰, בן אדמו"ר האמצעי³¹.

30. הרה"ק ר' מנחם נחום מניעז'ין, בן אדמו"ר האמצעי, נולד לכל המוקדם בשנת תקנ"ח שהרי נקרא ע"ש הרה"ק רמ"נ מטשרנוביל. (כן כתב באג"ק מוהרי"צ מיום י"ז טבת תרצ"ט ח"ד ע' תסו-ז. אבל בשיחת י"ט כסלו תרצ"ג. לקו"ד ח"א ע' טז.א. ו"רשימת היומן" ע' דש, מבואר שהיה זקן מכ"ק הצ"צ בשתי שנים או שלש שנים, וא"כ נולד בערך בשנת תקמ"ז. ואכן באג"ק ח"ב ע' רסט, כותב הרבי למר מ.ש. סלונים, מחבר ספר צאצאי אדמו"ה ז, שיש שתי גרסאות בזה).

בספר "בית רבי" ח"ב פ"ז כותב: "הרה"ח המפורסם ר' מנחם נחום זלה"ה, היה חסיד ועניו שפל ברך מאד, והיה מכיר את (סבו) רבינו הגדול נ"ע, והוא הוליכו אחר פטירתו מפייענא להאדיטש, והיה לו מסירות נפש רב על זה".

הרמ"נ היה יושב חדשים רבים באוהל כ"ק אדמו"ר הזקן ומתבודד שם, ופעם גילה את הטעם לכך, וסיפר, שכאשר הגיע לעונת השידוכין ותפרו לו בגדים חדשים, אמר לו סבו אדמו"ר הזקן, שבאם יסכים שלא יעשו לו צווארון רחב מפרווה, כמנהג הגבירים בעת ההיא, אז יבטיח לו "עמי במחיצתי", ולא הסכים על זה. ולכן רצה לתקן זאת בעבודתו בתורה תפלה ותשובה בסמוך לאהל הקדוש. וראה גם מכתב הרבי הרי"צ אג"ק ח"ד ע' תסו-ז הנ"ל. (ונתבאר בתו"מ חלק ל"ה ע' 287).

מזיווג זה של הרמ"נ בן אדמו"ר האמצעי, עם הרבנית שרה פריידל בת הטשרקאסער, נולד להם הרה"ק ר' מרדכי דוב שהיה רב בטומשפאל. רעייתו הרבנית בתיה היתה נינת הרה"ק ר' לוי יצחק מברדיטשוב. הוא נסתלק ביום ט"ז ניסן תר"ף. וראה לקמן הערה 37.

31. ושמעתי מהרה"ח ר' נחמן יוסף טווערסקי שי' (אחיו של כ"ק האדמו"ר מרחמסטרווקא שליט"א), שר' נחום נשאל, למה קרא לבנו בשם "מרדכי דוב", דלכאורה היה צריך להפך את הסדר, קודם דוב (ע"ש **אביו** אדמו"ר האמצעי), ואח"כ מרדכי (ע"ש **אבי חמיו**, הרה"ק ר' מרדכי מטשרנוביל). והשיב שבליל הברית כאשר אמר את הזוהר (שאומרים ב"וואכט נאכט"), נרדם. והרה"ק ר"מ מטשרנוביל נגלה בחלומו, וביקשו שיתן את שמו לרך הנימול, והוא הבטיחו בחלום שיתן את שמו. ושוב "וישן ויחלום שנית", שבא

ג. בתו הרבנית חנה, נישאה לבן דודה, הרה"ק ר' יוסף יצחק, בנו של רבינו הצמח צדק³².

אביו אדמו"ר האמצעי וביקש שיתן את שמו, וגם לו הבטיח שיעשה כן. והיות שהבטיח ראשונה לרה"ק מטשרנוביל, ע"כ הקדים מרדכי לדוב.

32. ר' יוסף יצחק נולד בשנת תקפ"ב, וחתונתו עם הרבנית חנה בת הרה"ק מטשרקאס היתה בשנת תקצ"ו בעיירה הורונוסטייפל, מקום מגורי הכלה. אביו הרבי הצ"צ, וגם הסבא הרה"ק ר' מרדכי מטשרנוביל, השתתפו בחתונה. והרבי הצ"צ אף נסע לפני החופה לטשרנוביל בלויית גדולי החסידים, וביניהם הרה"ח ר' הלל מפאריטש, לקבל את פניו של הרה"ק ר' מרדכי.

עוד בחיי אביו הצ"צ הוא היה אדמו"ר בעיירה אוורוטש (ליד ז'יטומיר), ונודע כבעל מופת ופועל ישועות. נכדו הרבי הריי"צ כותב ("התמים" חוברת ב' ע' מה): "כ"ק אאמו"ר הרה"ק מוהרש"ב נ"ע (שהוא חתנו של הרה"ק הריי"צ מאוורוטש), הפליא לפני את גודל מעלותיו של חותנו הרה"ק ר' יוסף יצחק, ואת גודל הצטיינותו בשקידה בלימודו ובמדות תרומיות, ונוסף על כולם במדת הענוה".

הוא היה עובד ה' ומאריך בתפלתו. בלקו"ש ח"ב ע' 477, מספר הרבי, שהרה"ק מטשרקאס התעניין אצל חתנו המיועד, כיצד הוא מתנהג בתפלה, והשיבו שהוא משתדל "להתפלל עם הצבור", והתשובה הניחה את דעתו. ופעם כאשר היה צריך לדבר עם חתנו, שלח שיקראו לו, ומצאוהו עומד עדיין באמצע התפלה, זמן רב לאחר שהצבור סיים. וכך נמשך הדבר, ששלח כמה פעמים לקרוא לו והיה עדיין עומד ומתפלל. וכששאל אותו הטשרקאסער, שהרי אמר לו שהוא משתדל להתפלל עם הצבור, השיב ששמע מאביו הצ"צ בשם רבינו הזקן, שתפלה בצבור פירושה שצוברים ואוספים את כל הברורים ומעלים אותם בתפלה, וענין זה לוקח לו ריבוי זמן. (או נוסחא אחרת, שצוברים את 'עשר כוחות הנפש', וראה בקובץ "התמים" שם, ובלקו"ש חלק כה ע' 302 הערה 46).

הריי"מ מטשרקאס לחץ מאד על חתנו ר' יוסף יצחק לקבל את הרבנות באוורוטש. אולם אביו רבינו הצמח צדק הזהירו שלא יקבל על עצמו הרבנות. (וראה לקמן בפרק מיוחד בענין זה). אולם לבסוף גברו הלחצים מצד חמיו ובשנת תרי"ט נעשה אדמו"ר באוורוטש.

ובספר "לשמע אמן" ע' סא, כותב: "כאשר הסבא שלי (הרה"ח ר' מרדכי יואל דוכמן ז"ל) היה מזכיר את רבי (כ"ק אדמו"ר הצ"צ) ובניו, היה מזדעזע (מרוב התרגשות ופחד). אבל במיוחד היה מתפעל מהרה"ק ר' יוסף יצחק. הוא היה רגיל לומר, שפניו היו נראים כמו מלאך אלוקים".

(וראה עוד בכל זה בספה"ש קיץ ת"ש ע' 148, ובספר "בית רבי" מהדורת תשע"ד ע' 380, וב"ספר הצאצאים" ע' 137, ו"מגדל עוז" ע' רט-י, ואריכות גדולה ב"היכל הבעש"ט" חוברת כ' ע' קלח ואילך, במאמרו של הרב עמרם בלוי ז"ל. ולקמן בפרק מיוחד).

בתשורה משמחת הנישואין של משפחת גלובובסקי (כסלו התשע"ב, ע' 48), נדפס סיפור מאת הרה"ח ר' חיים אליהו ע"ה מישלובין, ששמע מזקני החסידים בסמרקנד:

כשבא האדמו"ר הריי"צ מאוורוטש לביקור אצל אביו אדמו"ר הצ"צ, ישב ליד השולחן וכמעט שלא אכל. אחד מהמסובים אמר עליו שאין לו תיאבון. שמע הצ"צ ואמר "האם אתה לומד מחמיר (הרה"ק מטשרקאס) לתפוס מלאכים? תנסה להתיעג במשך שעה

ויש לשים לב לדבר נפלא, אשר שידוך זה האחרון, שבין הרה"ק ר' יוסף יצחק מאוורוטש, בנו של רבינו הצ"צ, לבין בת דודתו הרבנית חנה בתו של הרה"ק ר' יעקב ישראל מטשרקאס, הוא גם **הכנה** לשידוך נוסף **בדור הבא**, בין הרבי המהר"ש העומד מצד בנו כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב, ובין אחיו הרה"ק ר' יוסף יצחק מאוורוטש³³ העומד מצד בתו הרבנית שטרנא שרה. ובזה יש כעין חיבור נוסף של חב"ד וטשרנוביל.

ושוב **נסגר המעגל** של השידוך המופלא בעריסה, שבין כ"ק אדמו"ר הזקן והרה"ק ר' מנחם נחום מטשרנוביל. כאשר משידוך זה האחרון, נולד כ"ק אדמו"ר הריי"צ, שנקרא על שם סבו.

לתרץ קושיא ברמב"ם, ותראה כמה שיתחשק לך לאכול". וראה נוסחאות אחרות בסיפור זה, ב"היכל הבעש"ט" שם.

בספר "לקוטי סיפורים" ע' קפב, מספר הרב חיים מרדכי פערלוב ז"ל, את מה ששמע מהמשפיע הרה"ח ר' שמואל גרונום ז"ל בליובאוויטש, כי בעת חתונת הרה"ק ר' יוסף יצחק מאוורוטש בשנת תקצ"ו, היה הרבי מהר"ש ילד בן שנתיים (שהרי נולד בתקצ"ד). הוא היה אז חולה מאוד, ואמו הרבנית חיה מושקא ביקשה רשות מבעלה הצ"צ, להיכנס לר' מוטליה מטשרנוביל לבקש ברכה. היא נכנסה אליו וסיפרה לו על בנה החולה, וביקשה ברכה והר"מ כיבד אותה מאד ובירך את הילד לרפואה שלימה. אח"כ קרא הר"מ לבנו הרה"ק ר' אהרן, ואמר לו שהוא היה רוצה לבקר את הילד החולה, אבל נבצר ממנו לעשות כן מפני חולשתו, וביקש מר' אהרן לתת שתי כפות מרק מצלחתו, לתינוק. וכך עשה. כשחזר לאביו ואמר שמילא את השליחות, שאלו אביו: מה ראית? ענה ר' אהרן בהתפעלות: "א גרויסער בעל צורה!" וכאשר המשפיע בליובאוויטש הרה"ח ר' שמואל גרונום ז"ל היה מספר סיפור זה, היה מסיים, שמזה רואים את גדולת הרה"ק ר' אהרן, שכבר בהיות הרבי המוהר"ש בן שנתיים, ראה עליו שהוא "א גרויסער בעל צורה".

הריי"צ מאוורוטש נסתלק בן 55 שנים בלבד ביום ח"י כסלו תרל"ז, שלשה חדשים אחרי הסתלקות חמיו הרה"ק מטשרקאס, ושנה ורבע לאחר חתונת כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב עם בתו שטרנא שרה, ומנוחתו כבוד בעירו אוורוטש.

וראה "רשימת היומן" ע' תמח-תנ, שהרבי הריי"צ מספר על חזיון לילה שהיה לו ביום ג' י"ב כסלו תש"ה. שנגלו לפניו אביו מוהרש"ב וזקנו מוהר"ש, ועמם זקנו הרה"ק ר' יוסף יצחק, ולאחר שאמרו דברי תורה הם ברכו אותו בברכת כהנים, בהנחת ידיהם על ראשו.

עוד להעיר, ממה שמספר הרה"ח ר' ישראל ג'יקובסון ז"ל בספרו "זכרון לבני ישראל" ע' קלט, שאדמו"ר הריי"צ היה נוהג בכל שנה ביום ח"י כסלו, יום ההילולא של זקנו הריי"צ מאוורוטש, לערוך התוועדות בביתו למקורביו וליחידי סגולה.

33. והנקרא ע"י נכדו הרבי הריי"צ בשם: "הדור הרביעי לנשיאי חסידי טשרנוביל" (ובנו הרה"ק נחום דובער, שישב על כסאו לאחר הסתלקותו, נקרא: "הדור החמישי לנשיאי טשרנוביל באוורוטש"). ראה "הקריאה והקדושה" מחודש שבט תש"ב.

גדולתו של הרבי מטשרקאס

הכח על מופתים, לחתן הצעיר

ב"רשימת היומן" ע' קצט מסופר: פעם אמר אדמו"ר האמצעי לבתו הרבנית חיה מוסיא (אשתו של הצ"צ, אחותה של אשת הטשרקאסער הרבנית דבורה לאה): "אמרי לבעלך, שאת המופתים בדעתי למסור לחתן הצעיר". וענתה הרבנית: "הנך יכול למסור לו רק מה שנמצא ברשותך, אבל מה שהסבא (כ"ק אדמו"ר הזקן, שאצלו נתחנך הצ"צ) מסר לו, הרי הוא שלו". ויען אדמו"ר האמצעי: "יש כדי חלוקה".

פולישער בעל מופת

ב"רשימת היומן" ע' רצו-ז מסופר: פעם התועדו הצ"צ וגיסו רי"י במסיבה. הצ"צ היה בשמחה וכו' ורקד. הוא עשה תנועות בצעיפו ואח"כ הצליף בזה על גיסו הרי"י באמרו: "פולישער בעל מופת, פולישער בעל מופת". ואמר: "הסבא נתן לשנינו.. לי נתן את הפנימיות ולך את החיצוניות"³⁴.

והריחו ביראת ה'

מספר הרבי בשיחת ש"פ עקב תשי"א (תו"מ ח"ג ע' 288 הערה 33): "יש להוסיף ולהעיר מהסיפור הידוע אודות השקו"ט והויכוח בדינו של שוחט שהעבירוהו בי"ד מהשחיטה, בגלל שעבר עבירה וכו', שהתנהל בין הצ"צ להרה"צ ר' יעקב ישראל מטשרקאס.. הויכוח ביניהם התנהל באמצעות חילופי מכתבים. בתחילה היו חילופי מכתבים בלומדות, ובסופו של דבר כתב הטשרקאסער לצ"צ שלדעתו צריכים להחזירו לשחיטה, וסיים ש"שחיטתו כעולה

34. ועל אף שיש כאן כעין "עקיצה" (עד כמה ששייך לומר כך כשמדברים על שרפי מעלה). אבל מ"מ הרבי הצ"צ קובע שגיסו זה הוא "בעל מופת", ושקיבל כוחות מהסבא אדמו"ר הזקן. וראה ב"רשימת היומן" שם, שהצ"צ התבטא, שכל מה שקיבלו שניהם מהסבא, הפנימיות והחיצוניות יחד, הרי לגבי הסבא עצמו אין זה תופס מקום כלל - "אפי"ג!" (וכפי שאמר על זה: "נוצר תאנה יאכל פריה").

וכקרבן". והשיב לו הצ"צ מיניה וביה: "מה עולה וקרובן אסורים (בזמן הזה) כך שחיטתו אסורה". ואז כתב הטשרקאסער לצ"צ שהשוחט עצמו היה אצלו ולא ראה על מצחו שום רושם של עבירה. והשיב לו הצ"צ שיתכן שהרושם במצחו נמחה בדמעות של תשובה. ואעפ"כ כיון שהיתה עדות בבי"ד על מעשה העבירה, אין לו לדיין אלא מה שעניו רואות, ולכן ע"פ דין שחיטתו אסורה"³⁵.

מלאכים ושרפים מפחדים ממנו

בספר "על אבותינו ועל יחוסם" ע' 130 מסופר: הרה"ק ר' דוד'ל מטאלנע, אחיו של הרה"ק מטשרקאס, ביקר פעם בעיירה של חסידיו, הזמין אליו את הגבאי של קופת רבי מאיר בעל הנס, והורה לו איך לחלק את מעות הצדקה לעניי ארץ ישראל. נבוך הגבאי מדברי רבו ואמר: 'רק לפני כמה ימים שהה כאן אחיכם הקדוש הרבי מטשרקאס, והוא ציוה עלי לעשות את החלוקה בצורה שונה, על כן אינני יודע מה לעשות. אולם אם יורה לי הרבי שאין לי מה לפחד מקפידת אחיו הקדוש, כי אז אעשה כפי שהרבי מצוה עלי'.

נבהל הרה"ק ר' דוד'ל מתגובתו של הגבאי, סטר לו על לחיו ואמר לו: 'אתה מבקש שאני אומר לך שלא לפחד! מלאכים ושרפים מפחדים ממנו! ואתה רוצה שאני אומר לך שלא לפחד ממנו?!

רוח הקודש וגילוי אליהו

בשיחת חג הפסח תרצ"ז ע' 228, מספר כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ: "אחרי חתונתו היה אדמו"ר הצ"צ סמוך על שלחן חותנו (אדמו"ר האמצעי). וכן זקננו הרה"ק ר' יעקב ישראל (מטשרקאס) היה סמוך על שלחנו. והיו נכנסים לעתים קרובות אל רבינו הזקן. פעם בהכנסם, ביקש הרי"י ואמר לרבינו שרצונו בגילוי אליהו. והשיבו רבינו שרוח הקודש קודמת לגילוי אליהו, ונתן להם סדר עבודה.. של ארבעים יום. ותנאי היה בסדר הנ"ל שלא יהיו בו סיגופים ותעניות. וסיפרו, כי בכלל היה הרי"י בעל בשר וגם אדמו"ר הצ"צ היה בעל כוח וגיבור בטבעו.. ועם

35. וגם בזה רואים עד כמה החשיבו גיסו הצ"צ, שקיבל לכאורה את דבריו שאינו רואה על מצחו של השוחט נדנוד של עבירה, ורק שטען שזה יכול להיות ע"י סיבה אחרת. (וראה בספר "לשמע אזן" ע' ס"ו, ומה שתיקן בזה הרבי באג"ק ח"ג ע' קעט, ע"ש. וראה גם "מגדל עוז" ע' רג).

כל זה, הנה אחר גמר הארבעים יום, נעשו בגדי הרי"י רחבים עליו שלא בערך מחמת רוב היגיעה, והצ"צ נחלש כל כך עד כי כמעט ולא יכול היה לעבור את הבית לארכו. וסיפר אדמו"ר הצ"צ, כי כשנכנס אל רבינו בתום ארבעים הימים, ביאר רבינו את האחריות הגדולה שיש ברוח הקודש, ואת הסכנה שבזה"³⁶.

שיכל את ידיו

ב"רשימת היומן" ע' רצז, מספר הרבי בשם חמיו: "הצ"צ והרי"י עשו גלגול שלג ואח"כ נכנסו לבית המדרש להתחמם. נכנס אדמו"ר הזקן וראה אותם ואמר בהתפעלות: "אה..", ואז הניח ידיו על ראשיהם, ידו הימנית על הצ"צ והשמאלית על רי"י, וברכם.. יברך את הנערים".

המחיר להורדת גשם - כמנין מי"ם רובל

בספר "על אבותינו ועל יחוסם" ע' 131: "הרה"ק ר' יעקב ישראל נ"ע, היה דורש סכומי כסף גדולים עבור ברכותיו. ולדוגמא: פעם פנו אליו בני עיר אחת, שיואיל לבא אליהם ולהתפלל שירדו גשמים בעירם. הרי"י התנה שישלמו לו רובלים כמנין גש"ם (343). שלוחי העיר טענו, כי אין ביכולת אנשי העיר לשלם סכום כה גבוה וביקשוהו להפחית מהמחיר, ענה להם הרבי כי הוא מוכן להתחשב במצבם, וכי יסתפק ברובלים כמנין מט"ר (249). כשטענו שגם סכום זה הוא למעלה מיכולתם, הסביר להם הרי"י, שלפני כל תפלה ותפלה, ג"פ בכל יום, הוא מחלק ח"י רובל לצדקה, ולכן הוא נצרך לדמים מרובים, אך יאות

36. אבל היה מישהו אחר שכן זכה לגילוי אליהו... וכפי שמספר הרבי בשיחת ש"פ עקב תשי"א (תו"מ ח"ג ע' 288 הערה 33, ושם חלק י"ט ע' 45): "בבית המדרש שנהגו ללמוד שני הגיסים, רבינו הצ"צ והטשרקאסער, היה יהודי אחד שלא הכיר את מקומו.. ודימה לעצמו שמצד מדרגתו הוא שייך לגילוי אליהו, ועסק בתעניות וסיגופים, בלימוד זוהר וכתבי האריז"ל, והיה יושב ומדבר בינו לבין עצמו וטוען, היתכן שלאחר כל ההכנות שעשה עדיין אין לו גילוי אליהו, היפך המפורש בספרים, שלאחר ההכנות הנ"ל מגיעים לגילוי זה. פעם אחת החליט הטשרקאסער.. ללמוד לקח (בחשבו שעי"ז יחדול מדמיונותיו), ואז עלו הצ"צ והטשרקאסער לעליית הגג בבית המדרש, התעטפו בסדינים לבנים, וקראו לאותו שוטה בשמו, ללא כל תואר ("רבי" וכיו"ב). נענה ואמר: "ודאי האי הוא קודשא בריך הוא" (כלשון הזוהר ח"א כב.א. בנוגע לרשב"י "דהוי קרי ליה שמעון ולא רבי שמעון"). ואז שפכו עליו מים.. והכריזו "טהור טהור". ומאז נחה דעתו שאכן צדקו הספרים הקדושים ומשה אמת ותורתו אמת. והיה מתפאר בפניהם שזכה לכך שהקב"ה קראו בשמו, וקיים בו מש"כ "וזרקתי עליכם מים טהורים" (וצע"ק מ"רשימת היומן" ע' רפט אות יט).

לבוא אליהם ולהתפלל גם אם יתנו לו רובלים כמנין מי"ם (90). ובשום אופן לא פחות מכך. הסכימו נציגי העיר לסכום זה ושלשלו לידיו את הכסף, והוא נסע עמהם, התפלל למי שמפתח גשמים בידו, וביקש לשוב מיד לעירו על אף שלא נראה באופק שום סימן לגשם, ואפילו לא נשיאים ורוח. בני העיר ביקשו לעכבו אך הוא ענה להם 'כצאתי את העיר'.. וכך הוה, כצאתו את העיר החל גשם שוטף לרדת".

וממשיך בספר הנ"ל: "הנהגה זו של הרבי מטשרקאס לבקש סכומי כסף רבים עבור ברכותיו הקדושות ידועה היתה בכל הסביבה, ועד כדי כך, שבאם ביקש לפעמים תשלום נמוך יחסית, חששו האנשים שמא הרבי רואה בעיני קדשו שהברכה לא תתקיים חלילה לאורך זמן, ולכן אין הוא מבקש מחיר גבוה כהרגלו. ואכן אירע פעם אחת, שבאו אליו בני זוג ושטחו בקשתם לפניו, כי היות שעבר משך זמן מעת נשואיהם וטרם נפקדו בפרי בטן. על כן יברכם הרבי בזרע של קיימא. הרבי ביקש מהם **רק** ח"י רובל עבור ברכתו. נבהלו בני הזוג מהסכום הנמוך, וחששו שמא ברכת הרבי לא תעמוד ימים רבים. הבחין הרבי במבטם המבוהל והרגיע אותם באמרו: אנו ברוך ה' אנשים ישרים והגונים, ואין אנו רוצים בכסף שאינו מגיע לנו. האמת היא שהאשה כבר נפקדה בזרעא חיה וקיימא, אלא שעדיין היא עצמה לא מודעת לכך, ומאחר שהישועה לא באה על ידי, בקשתי רק ח"י רובל עבור הבשורה הטובה שבאתי לבשר לכם עכשיו. וזהו המחיר של 'בשורה געלט' שקבעתי - ח"י רובל".

ריח של קדושה, מנכדת האדמו"ר מטשרקאס

הרה"ח ר' נפתלי שי' גרינפלד מברוקלין ניו יורק, כתב לי כדלקמן:
 "את הסיפור הזה שמעתי מר' משה גרונר ז"ל (אחיו של המשב"ק הרה"ח הרי"ל גרונר שי'), שהיה בעל שמועה גדול, אך בדרך כלל היה מספר רק סיפורים שהוא היה נוכח בשעת מעשה והיה עד לכך. יוצא מן הכלל הוא הסיפור דלהלן, שלפני שסיפר זאת הבהיר והדגיש ששמע זאת ממי שהיה נוכח בשעת מעשה, הלא הוא הרה"ח ר' משה לייב רודשטיין ז"ל, שהיה גבאי ומזכיר אצל הרבי הריי"צ ולאחר מכן אצל הרבי. ומפאת חשיבותו של הסיפור, הוא מספר זאת כדי שיהיה זכרון לדורות הבאים. וכך סיפר:

באחת הפעמים שהיה האדמו"ר מוהריי"צ במעיינות המרפא (כנראה במארינבאד), נכח שם גם הגה"ק בעל "מנחת אלעזר" ממונקאטש זצ"ל, אשר רצה להפגש עם הרבי.

הוא הגיע עם המשב"ק שלו למעון שבו התאכסן הרבי, אשר יצא לקראתו, מלווה בר' משה לייב הנ"ל, ויחד הלכו (הרבי, ר' משה לייב עם המונקאטשער והמשב"ק שלו) בשדרה של עצים שהיתה שם. כאשר הגיעו לאחד העצים שהיה רחב ובעל ענפים, נעצר המנח"א והתחיל לשאוף אויר. הרבי נעצר גם הוא ושאל: מונקאטשער רבי! אפשר פילט איהר ניט גוט? (אולי אינך מרגיש בטוב). המנח"א ענה שהוא מרגיש בסדר, והמשיך עוד כמה צעדים, ושוב נעצר והתנשם בכבדות. כאשר חזר הרבי על שאלתו, ענה המנח"א: "איך שמעק דא א ריח פון קדושה!" (אני מרגיש כאן ריח של קדושה).

הרבי התחייך והתחיל לצחוק (וכלשונו של ר"מ גרונר: "ער האט אנגעהייבן שמייכלען"), ואז שאל המנח"א: "לויבאוויטשער רבי, וואס לאכט איר?!" (מפני מה אתה צוחק). ואז סיפר לו הרבי, שכאשר אמו הרבנית שטערנא שרה, שמעה על המפגש העומד להתקיים בין בנה ובין המנח"א, השתוקקה מאד לראותו, ואמר לה הרבי, שהיות והם יטיילו בשדרה הנ"ל, כדאי שתתחבא מאחורי העץ הגדול, ואז תוכל לראותו. וסיים הרבי: "און דאס וואס איר זאגט אז איר שמעקט א ריח פון קדושה, יע יע, זי איז אן אייניקל פון דער הייליגער טשרקאסער" (ומה שאתה אומר שאתה מרגיש כאן ריח של קדושה, כן כן, היא נכדת הרה"ק מטשרקאס).

וסיים הרב גרינפלד: עד כאן המעשה כפי ששמעתי מר' משה גרונר ז"ל. סיפרתי זאת לתושב השכונה ר' יוסף וואלדמאן ז"ל שהיה יליד מונקאטש, וכשהתחלתי לספר היה נראה לי מהבעת פניו וחיוכו, שהוא כבר שמע את הסיפור הזה, וכאשר סיימתי, אמר לי שאת המעשה הזה ככתבו וכלשונו, שמע מהמשב"ק של המנח"א שהיה נוכח בשעת מעשה. והוא הכירו בהיותו יליד מונקאטש כדלעיל.

אגב, באחת ההתוועדויות כשסיפרתי סיפור זה, נשאלה השאלה, מדוע אמר הרבי שהריח קדושה הוא בגלל היותה נכדת ההייליגע טשרקאסער, והרי היתה גם נכדת אדמוה"ז? ועוד, הרי גם הרבי

השידוך המופלא בעריסה

הוא נכד הטשרקאסער, ומדוע לא "הריח" זאת המנח"א עד שהגיעו למקומה של הרבנית ?

ויש לומר: תורת חב"ד ואדמור"י חב"ד, ענינם השפעה ועבודה פנימית, משא"כ אדמור"י פולין הם אורות מקיפים (וראה אריכות ההסבר בזה לקמן, בפרקים האחרונים של ספר זה). וזהו ענין ה"ריח של קדושה" היינו אור מקיף. ולכן הרגיש זאת המנח"א אצל הרבנית ולא אצל בנה, כ"ק הרבי הריי"צ. כי ענין רבותינו נשיאינו הוא עבודה פנימית, בחכמה בינה ודעת, ומתוך מסירות נפש, ולא רק **ריח** של קדושה. וראה שיחת אחש"פ תרצ"ה בתחילתה: "פולין לקחה במעזריטש את חוש הריח" (ולהעיר ממאחז"ל שה"ש רבה פ"א, עה"פ לריח שמניך טובים: "כל המצות שעשו לפניך האבות **ריחות היו**, אבל אנו שמן תורק שמך". וראה הביאור בספר המאמרים מלוקט ח"ד ע' רעו-ז).

הנשיא הרביעי לחסידי טשרנוביל

סופר לעיל אודות בנו של כ"ק רבינו הצמח צדק, הרה"ק ר' יוסף יצחק, שנשא את הרבנית חנה בתו של הרה"ק הרי"י מטשורקאס, וחותרנו **הכריחו** (כלשון הרבי הרי"צ) להתמנות בשנת תרי"ט כאדמו"ר לחסידי טשרנוביל, בעיר אוורוטש. ונאריך עתה יותר במה שקיצרנו לעיל:

ב"בית רבי" ח"ג פ"ח מסופר: "רבינו הצ"צ רצה שבנו ר' יוסף יצחק יקבע דירתו בליובאוויטש עם כל בני ביתו, אך חותרנו הרב לא הניחו בשום אופן. אח"כ ביקשוהו במדינת וואלין להיות להם לרב **כדרך רבני פולין**, וחותרנו הרב רצה בזה להקל מעליו משא וטורח פרנסתו, כי היה מטופל בבנים ובעל הוצאה גדול, והיה כבד על חותרנו הרב להספיק לו כל צרכיו".

אין למכור את עצמו

אמנם אביו הרבי הצ"צ התנגד לקבלת מינוי זה **בכל התוקף**. ויחד עם זאת שאהב והעריך את בנו מאד (וכפי שמכנהו במכתביו "אהובי בני חביבי המופלג.. בני ידידי חביבי כנפשי"), הרי בענין זה של הרבנות באוורוטש, לא חסך ממנו התבטאויות חריפות באופן בלתי רגיל.

ונעתיק קטעים ממכתביו לבנו (אגרות קודש צ"צ, סימנים סו-סז):

"קיבלתי שני מכתבים מאוורוטש.. שאינן מסכימים לזה בשום אופן.. **אין רצוני בשום אופן בעולם שתסע לשם**, כל שכן על מחלוקת ח"ו, ואין להעלות זה על המחשבה כלל.. **אינני מסכים בשום אופן על זה כלל**".

וגם מצד הבריאות כותב לו הצ"צ שאין הוא מתאים לכך: "הנה ידוע לי טבעך שיוכל להיות לך ח"ו מרה שחורה.. מחמת מבוכות אלו **אין בריאותך בשלימות** כו'. א"כ כל שכן לקבל על עצמך משא ועבודה גדולה כזו". ומוסיף שם, שבכדי לקבל עול של מנהיג ורבי בישראל,

”צריך להיות גבורת הלב, שיוכל לסבול כל השינויים, וכבוד חותנך הרה”ק שיי יש לו גבורת הלב, ומדמה שכן הוא אצלך, וזהו דמיון”.
 ומה שטוען שאין לו פרנסה, ואינו יכול עוד להיות סמוך על שלחן חותנו, ולכן רוצה לקבל הרבנות דאוורוטש, בזה כותב לו אביו: “הענין לא הוכשר בעיני כלל, כי אין למכור את עצמו גם בשביל ענינים הכרחים כ”ש בשביל ענינים מותרים”. ומצטט ומפרש את לשון המשנה דאבות: “שנא את הרבנות.. אלא א”כ הוא איש קדוש (ומקבל את הרבנות “רק בשביל להועיל לעם בני ישראל” בלי שום כוונה לעצמו. כמבואר בילקוט משלי רמז תתק”מ שמעתיק שם). וכל המקבל עליו שררה, דהיינו רבנות בשביל ליהנות ממנה, ר”ל הממון, אינו אלא כנואף אשת איש.. קשוט עצמך כו’, בפלטיין שלך לא נצחת כו”.

ובכדי שבכל זאת יוסדר ענין פרנסתו ופרנסת בני ביתו, לזה כותב לו אביו הצ”צ: “אני מבקש באמת בכל לב שתבא לכאן (ליובאוויטש) עם כל בני ביתך שיי, ובטוחני בחסדי השי”ת אשר לא יחסר לכם דבר.. תשוקתי וחפצי לזה מאד.. ואולי גם כאן תוכל אי”ה להכניס את עצמך עם אנשים, ויהיה אי”ה גם לי לתועלת, למעט ממני טרדת האנשים המבקשים עצות כו’ וכה”ג”.

והנה את המכתב השני שלח הצ”צ לבנו הריי”צ עם שליח מיוחד, הלא הוא הרה”ח ר’ אברהם אשכנזי המו”צ ברודניא, שהיה בן בית אצל הצ”צ. וב”מגדל עוז” ע’ רט מסופר:

”תוך כדי מסירת המכתב, הוסיף הרבי להסביר בע”פ, ולהדגיש כמה לא טוב לו שיקבל על עצמו להיות רבי. וכפל הדברים ושילשם.. וכשהיה כבר לבוש ועטוף בפרווה ועמד לצאת לדרך, שלח אחריו הצ”צ פעם נוספת, ותפשו בפרוותו, והמשיך להפליג כמה לא טוב אם בנו הרב יוסף יצחק יהיה רבי”.

ומסיים ב”בית רבי” שם: “אך באשר שחותנו הרב לא הניחו בשום אופן לעקור דירתו לליובאוויטש, ולהחזיקו בעצמו להספיק כל צרכיו גם כן לא היה יכול, על כן הוכרח רבינו להסכים על זה, וקיבל עליו עול הרבנות”. והנהיג עדתו ברמה בדרך אדמורו”ת פולין, במשך טו”ב שנים.

הנסתר רב על הגלוי

ולכאורה יש להבין, מדוע שידך הצ"צ מלכתחילה את בנו הרה"ק יוסף יצחק, עם בתו של הרה"ק מטשרקאס. והרי מי כמוהו שהכיר וידע את גיסו (וחברו שנים רבות בתורה ועבודת ה') הרה"ק ר' יעקב ישראל, אשר על אף שהסתופף במשך טו"ב שנים בצילם של כ"ק אדמו"ר הזקן ובנו כ"ק אדמו"ר האמצעי, וספג מלוא חפניים מתורת חב"ד, אעפ"כ נעשה אח"כ אדמו"ר בדרך פולין. והאם לא ראה כ"ק הצ"צ את הנולד, שזה מה שיקרה באחרית הימים גם עם בנו הרה"ק ר' יוסף יצחק, וכפי שאכן היה.

ועוד צריך להתבונן, דלאחר שאכן נתמנה הרה"ק יוסף יצחק אדמו"ר לחסידי טשרנוביל באוורוטש, נגד רצונו של אביו הצ"צ, ועל אף המכתבים החריפים הנ"ל, איך חזר רבינו הצ"צ על אותו מעשה שיש בו חשש כבד (מבחינתו), ושוב שידך **ביוזמתו**, את נכדו כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב עם הרבנית שטערנא שרה (בתו של הרה"ק ר' יוסף יצחק), וזאת עוד בהיותם קטנים, בגיל 4-5 (וראה להלן פרטי הסיפור של שידוך זה).

והלא למיחש מיבעי, דכשם שהכריח הרה"ק מטשרקאס את חתנו ר' יוסף יצחק בן כ"ק הצ"צ, לקבל אדמורו"ת טשרנוביל באוורוטש, כן יכריח הרה"ק ר' יוסף יצחק את חתנו הרבי מוהרש"ב לכשיגדל, לישוב על כסאו לאחר אריכות ימיו, או לקבל אדמורו"ת בנוסח פולין במקום אחר.

ואף שגבהו דרכיהם מדרכינו ומחשבותיהם ממחשבותינו, מ"מ כיון שנתפרסמו הדברים ע"י רבותינו נשיאינו וע"י גדולי החסידים, עלינו להתבונן ולנסות להבין זאת עכ"פ מעט מזעיר בשכלנו הדל. ואם טעינו, ה' הטוב יכפר.

לא מוותרים על השידוך בעריסה

ונקודת הביאור בזה אולי יש לומר בדרך אפשר, שכל הנ"ל מוכיח שוב, את רצונם הטהור של רבותינו נשיאינו, לאחוז את החבל **בשתי הקצוות** גם יחד. מצד אחד לשמור במסירות נפש, את מורשת חב"ד של כ"ק אדמו"ר הזקן, ומצד השני לא לוותר על השידוך שעשה אדמו"ר הזקן

עם הרה"ק ר' יעקב ישראל נכד הרה"ק ר' מנחם נחום מטשרנוביל, כדי שביחד יזכו שבאמצעות חיבור זה יולד משיח צדקנו, וכן"ל.

ולכן, על אף ה"אכזבה" מנצחון הצד הטשרנובילאי, והתמנות הרה"ק ר' יוסף יצחק בן הצ"צ לנשיא הרביעי של חסידי טשרנוביל, ע"י **ההכרח** מכ"ק חותנו הרי"י מטשרקאס, מ"מ עשה רבינו הצ"צ את כל אשר ביכולתו, להמשיך ולשמר את הגזע המשותף, של האורות המקיפים דטשרנוביל, ביחד עם האורות הפנימיים דחב"ד. וזאת ע"י ששידך שוב את נכדו הילד מוהרש"ב, עם נכדתו שטערנא שרה בת הרה"ק ר' יוסף יצחק מאוורוטש. וכאמור לעיל שמזה נולד כ"ק אדמו"ר הרי"צ.

וא"כ אדרבה. דוקא לאחר שהרה"ק ר' יוסף יצחק קיבל את רבנות טשרנוביל באוורוטש, ובמילא הוכח שהחיבור בין חב"ד לטשרנוביל, לא יתבצע באמצעותו, הנה משום כך שידך הצ"צ בפעם השלישית את גזע חב"ד וטשרנוביל, שבזה סגר שוב את המעגל של השידוך הראשון בעריסה, בין בת אדמו"ר האמצעי לרי"י מטשרקאס³⁷.

37. ואף שחיבור זה היה יכול להתבצע לכאורה גם ע"י הנשואין של בן האדמו"ר האמצעי הרה"ק ר' מנחם נחום, שנשא (בזיווג שני) את בת הרה"ק מטשרקאס הרבנית שרה פריידל. וע"י בנם הרה"ק ר' מרדכי דובער. הרי ידוע שהרבנית ובניה דרו בבית הסבא הרה"ק הרי"י בהורנוסטייפל ואח"כ בטשרקאס (כיון שאביהם הרמ"נ, היה בדרך כלל סביב אהלי הקודש בניעז'ין והאדיטש, וראה לעיל הערה 30), והם קיבלו חינוך טשרנובילאי.

ואכן הבן הרמ"ד נעשה לאדמו"ר בדרך חסידות טשרנוביל בעיר טומשפאל (ועד כדי כך, שהחליף את שם המשפחה שלו, משניאורסאהן לטווערסקי, כשם שעשה זאת בן דודו האדמו"ר רמ"ד מהורנוסטייפל, כנ"ל). ולאחר הסתלקותו ביום ט"ז ניסן ב' דחג הפסח בשנת תר"פ, המשיך בנו הרה"ק ר' משה חיים יהושע אף הוא בדרך זו (וגם לאחר שהיגר לניו יורק בשנת תרפ"ד, שימש שם כאדמו"ר בדרך פולין. עד שנפטר בהיותו קרוב לגיל תשעים שנה, אור ל"א אלול תשי"ט. ואגב, בזה תמה שושלת זהב של בן אחר בן מכ"ק אדמו"ר הזקן). וראה "היכל הבעש"ט" קובץ כו ע' קכ-א, על הידידות הגדולה בין הרה"ק ר' משה חיים יהושע, לבין הרבי.

ולכן נותר הערוץ של החיבור בין אדמו"ר חב"ד לטשרנוביל, רק באמצעות הרה"ק ר' יוסף יצחק שאביו הצ"צ שידכו עם הרבנית חנה בת הרה"ק מטשרקאס. אולם כאשר גם ערוץ זה כמעט ובטל, בשעה שהרה"ק ר' יוסף יצחק נעשה אדמו"ר באוורוטש, האט דער רבי כ"ק הצמח צדק 'אריינגיכאפט' זמן קצר לפני הסתלקותו, ועשה שוב שידוך "בעריסה", בין הילד כ"ק מוהרש"ב לבין בתו של הרה"ק הרי"צ מאוורוטש. והכל בכדי שלא יבש המעיין ולא קצץ האילן שנטע כ"ק רבינו הזקן, בעת השידוך הראשון בעריסה, וכן"ל בפנים.

לא יאומן כי יסופר

ובכל הנ"ל אולי יש לבאר את הדברים ה"מוזרים" לכאורה, שנתהוו מסביב השידוך האחרון, שבין הרבי מוהרש"ב לרבנית שטערנא שרה. ונעתיק כאן בקצרה כמה קטעים מפליאים מאלבום "נישואי הנשיאים" (בעריכת הרה"ח ר' שניאור זלמן שי' הרצל) ע' 134 ואילך, וממקורותיו בספר המאמרים תרל"ה ח"ב בהוספות ע' תקנה ואילך, ו"חנוך לנער" ע' 8-9, ועוד. וכך מסופר שם:

בהיות כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב בן ארבע שנים, אמר אביו זקנו הצ"צ, אשר חפצו, שהוריו כ"ק אדמו"ר מוהר"ש ואמו הרבנית רבקה (נכדת אדמו"ר האמצעי), יעשו שידוך עבורו, ועצתו לבחור בבתו הצעירה של בנו הרב יוסף יצחק. וביום יו"ד סיון תרכ"ה (פחות משנה לפני הסתלקות אדמו"ר הצ"צ) נכתבו ראשי פרקים בין האחים הרבנים, ובמעמד הצ"צ. ונקבע זמן החתונה בעוד עשר שנים לקיץ תרל"ה.

ובאופן אחר קצת מסופר ב"מגדל עוז" ע' רכא:

"בילדותו שהה הרבי הרש"ב כמעט כל היום, בבית זקנו הצ"צ. פעם, כשהיתה שם גם בת דודתו שטערנא שרה, התבטא הצ"צ עליהם "חתן כלה". אביה רבי יוסף יצחק שנכח באותו מעמד, שאל את אביו הצ"צ: שמא לכשיגדל לא יהיה ראוי לה? על כך השיבו אביו: זה הקטן יגדל ממך" (וכנראה שמאורע זה היה לפני הצעת השידוך ה"רשמית" שבקטע הקודם).

וכאשר התקרב מועד החתונה (וכבר היה זה תשע שנים לאחר הסתלקות אביהם הצ"צ), נעשו חילוקי דעות לענין מקומה. שהרבי מוהר"ש רצה שהיא תתקיים בליובאוויטש, ואילו אחיו הרה"ק יוסף יצחק רצה שתהיה במקום הכלה באוורוטש. וכך פסקו הבי"ד שהושיבו לדון בכך. ומועד החתונה נקבע ליום ששי עש"ק תצא יו"ד אלול תרל"ה.

השטריימל רק בליובאוויטש

למעשה, מפני מצב בריאותו וסיבות נוספות, לא נסע אדמו"ר מוהר"ש לחתונה. ולפני שיצא החתן מוהרש"ב לדרכו לאוורוטש, קרא אותו אביו, דיבר לפניו על מעלותיו העצומות של דודו וחותרו לעתיד הרה"ק יוסף יצחק, אבי הכלה, אבל ביחד עם זה התנה עמו

שלשה תנאים, ואף העמיד את המשרת ר' לוי'ק בתור שליחו האישי, שיהיה אחראי על קיומם:

האחד, שלא ללבוש את השטריימל, רק בליובאוויטש, ולא באוורוטש. **השני**, שלא לחלק שיריים בשבת קודש של השבע ברכות, כמנהגם. **השלישי**, לצאת מאוורוטש בחזרה לליובאוויטש, מיד במוצאי שבת. החתן הבטיח לאביו לשמור על ג' התנאים. אמנם כאשר שמע הרה"ק ר' יוסף יצחק, שהחתן אינו רוצה ללבוש את השטריימל בחופה, החליט שהוא עצמו ילביש לו השטריימל. אלא שהחתן סירב כמובן. ואז הגיע המשרת ר' לוי'ק, שהיה מצווה ועומד מהרבי מוהר"ש על כך, וחסף את השטריימל. ושוב הוציא המחותר את השטריימל מיד הגבאי והלבישו שוב לחתן. ואז חטף שוב ר' לוי'ק את השטריימל **וברח מחוץ לעיר**. ומרוב המהומה והבהלה, כבר לא היו יכולים כמובן להתחיל את החופה, וזו נדחתה למחרת למוצאי שבת! ובמילא הפכה שבת זו להיות השבת שלפני החופה (וראה במקורות הנ"ל, אריכות הסיפור בזה, ופרטים נוספים שאין כאן מקומם).

למה להתעקש על דברים שוליים?

ויש להבין למה היה אכפת כל כך לרבי מוהר"ש שהחתן לא ילבש את השטריימל באוורוטש. ולמה לא רצה שהחתן יחלק שם שיריים כנהוג אצלם. ולמה היה נוגע כל כך שיחזרו מיד לליובאוויטש. והאם היה חשוב כל כך "להתעקש" על דברים "שוליים" לכאורה, ולגרום עי"ז למהומה רבתי, בחתונה המלכותית.

והנה אין איתנו יודע עד מה, ומי אנחנו שננסה לבאר את דרכיהם של קדושי עליון. אבל ע"פ מה שנתבאר לעיל, שמא יתכן לומר, שלאור כל מה שהיה בעבר, אכן היה קיים חשש גדול בהצעת השידוך בין כ"ק מוהר"ש ואחיו הרה"ק ר' יוסף יצחק שהפך להיות "הנשיא הרביעי לחסידי טשרנוביל". וכאשר הגיע מועד החתונה, רצה כ"ק המוהר"ש לוודא, שהחתן הצעיר מוהר"ש"ב לא יושפע ולא יתרשם מהאורות המקיפים, וממנהגי חלוקת השיריים, ומהביטול והערצה של החסידים שמסביבו וכו'.

ולכן, לאחר שלא הצליח במאמציו שהחתונה תהיה בליובאוויטש, היה חייב להבטיח שסיפור המעבר הרוחני של אחיו הרה"ק יוסף

יצחק מליובאוויטש לאוורוטש, לא יחזור על עצמו שוב³⁸, וזאת על אף המהומה והעגמת נפש שנגרמו ע"י העמידה על קיום ג' התנאים³⁹. כלומר, מצד אחד רוצים את השידוך הזה, בהיותו המשך ישיר לשידוך בעריסה, שעשו כ"ק אדמו"ר הזקן (התלמיד הצעיר של הרב המגיד) וכ"ק הרמ"נ מטשרנוביל (התלמיד הקשיש) כנ"ל. אבל מצד שני חייבים להיות בטוחים, שיהיו האורות המקיפים דטשרנוביל בכלים פנימיים דחב"ד, ולא להיפך שהחכמה בינה ודעת יתבטלו בפני האורות דחסידות פולין⁴⁰.

38. ואפשר שיש לקשר כל זה עם הסיפור הידוע, שכאשר רצו זקני החסידים למנות את הגה"ח ר' יצחק אייזיק מהומיל, לנשיא, לאחר הסתלקות כ"ק אדמו"ר האמצעי (ולאחר סירוב הצ"צ לקבלת הנשיאות), והוא נענה להם וכבר לבש בגדי לבן, ואף עמד לעלות על העגלה שעמדה להסיע אותו למקום קבלת הנשיאות, הנה כאשר העמיד את רגלו על העגלה, הרגיש איך **שנעשים מוחו ולבו זכים אלף פעמים ככה** ("תולדות הרה"ח ר"א מהומיל", תחלת פרק ד', וראה שם הטעם שלבסוף החליט לחזור בו ולא לקבל הנשיאות). וא"כ גם בנדו"ד, שעל אף גדלותו של הרבי הרש"ב גם בהיותו בן י"ד שנים (שאביו העיד עליו מיד לאחר החתונה, את מה שכתב הרמב"ם בהלכות יסוה"ת פ"ז ה"א: "הוא מתגבר בדעתו על יצרו תמיד, והוא בעל דעה רחבה נכונה עד מאד", ובמילא מתאים למש"כ הרמב"ם שם "שהאל **מנבא** את בני האדם"), מ"מ עשה אביו מוהר"ש כל שביכולתו שלא להעמיד את בנו בנסיון כזה, ולכן ציוה שיחזור מיד לליובאוויטש, וגם בהיותו באוורוטש, שלא ילבש השטריימל ולא יחלק שיריים. כלומר, להרחיקו מכל **סממן של נשיאות** בנוסח אדמור"י פולין.

39. ועד כדי כך היו חשובים ג' התנאים הללו, שבכדי לקיימם, היה צריך מסירות נפש, ולהסתכן בקבלת 'קפיאד' מחמיו הרה"ק מאוורוטש. וכמסופר בספר "ישראל נח הגדול" ע' 238, שהחתן והכלה ארזו את חפציהם ביום ראשון למחרת החתונה בשעות הבוקר המוקדמות, ונערכו לקראת הנסיעה. והחותן הרה"ק ר' יוסף יצחק ביקש מהם להתעכב לפחות עוד יום נוסף, אבל הם סירבו בנימוס, והזכירו שהרבי מוהר"ש ביקש שלפחות השבע ברכות האחרון יהיה בליובאוויטש, ולכן ברצונם לצאת לדרך הארוכה בכדי שיגיעו בערב שבת. אולם למעשה נשבר בדרך חלק מהעגלה והיו צריכים להתעכב, ולמרות מאמציהם הם נאלצו לשבות באיזו עיירה השוכנת מספר קילומטרים לפני ליובאוויטש, והגיעו רק במוצאי שבת, ומובן העגמת נפש שהיתה מזה. ומביא שם מפי הרה"ח ר' מאיר אבצן ז"ל, שחסידים היו מוסיפים, "שעיקוב זה היה **כתוצאה מהקפיאד** של הרה"ק הר"י"צ מאוורוטש, על מה שנעשה שלא כרצונו".

40. והנה בליל שבת לפני קבלת שבת, אמר הרבי המוהר"ש בליובאוויטש ג' מאמרי חסידות. המאמר השני הוא ד"ה "**קשה לזווגם כקריעת ים סוף**". והאם אין כאן יותר מרמז, על זיווג שיש בו קשיים רוחניים נשגבים כקריעת ים סוף (עד שנדחית החופה כנ"ל). ויותר מזה, שהרבי המוהר"ש מגלה לנו כאן, שכללות ענין השידוך הזה והחיבור של נשיאי חב"ד ונשיאי פולין, הוא דבר שקשה כקריעת ים סוף, והיינו **שיש כאן כחות רוחניים חזקים שמנסים להפריע**, בדרך ללידת מלך המשיח, וכנ"ל.

ואולי יש להוסיף, שזהו מה ששאל הרה"ק יוסף יצחק את אביו כ"ק אדמו"ר הצ"צ, כאשר התבטא "חתן כלה" כנ"ל, שאולי כשיגדל לא יהיה ראוי לכלה זו. כי ר' יוסף יצחק כבר היה נטוע עמוק באוירה דטשרנוביל, והיה נשיא להם כבר 5-6 שנים, ומי יודע אם ילד זה הקטן יתאים לכשיגדל, לאורות הגדולים שהוא הנשיא דאוורוטש קיבל מחותנו (ובמילא גם מהסבא הרה"ק ר' מרדכי ולמעלה בקודש). והשיב לו הצ"צ: "זה הקטן יגדל ממך", כלומר, אף שאתה לא יכולת לחבר את האורות דטשרנוביל בכלים דחב"ד, הרי זה הקטן יצליח בזה.⁴¹

והנה בעיצומו של מאמר זה, אמר כ"ק הרבי מוהר"ש את הקטע הפלאי הבא: "והנה אנו רואים, כשהמשלח עושה שליח, הנה השליח במקום המשלח ממש. ולא עוד אלא שיש לו כחות יותר חזקים מהמשלח בעצמו. כי אם היה המשלח בעצמו שם, אם היה בא אחד ואומר לו "זה איני יכול, וזה אי אפשר לי לעשות", היה המשלח מוחל לו. אבל השליח אינו יכול לעשות זה, כי על זה לא נשלח. על כן אינו יכול לשנות כלל מכפי שצוה לו המשלח. נמצא שהמשלח מוסר לו כחות חזקים מה שלמעלה מן השכל, שיהיה השליח כיתד בל תמוט".

והעיר שם ב"נישואי הנשיאים", שלאחר התיאור דלעיל, אודות ה"שליח" המשרת ר' לוי"ק, שחטף את השטריימל מראש החתן, נגד רצונו של החותן האדמו"ר המקומי הרה"ק דאוורוטש. הרי קטע זה במאמר אודות השליח, הוא דברי נבואה ממש, וכאילו רואה אדמו"ר מוהר"ש את מה שקורה עכשיו ממש במרחק של מאות מילין.

(ושמא יש לבאר בזה את אחד הטעמים לכך שהרבי המוהר"ש נמנע מלנסוע לחתונה באוורוטש. כיון שאם הוא עצמו היה שם, הרי כמו שאומר במאמר "אם היה בא אחד ואומר לו 'זה איני יכול, וזה אי אפשר לי לעשות', היה המשלח מוחל לו". היינו שהיה נאלץ לוותר על עקרונותיו. ואם לא היה מוחל, היתה מחלוקת בין האחים הקדושים וחילול ה' וכו'. ולכן העדיף שלא הוא עצמו יהיה שם לשמור על קיום ג' התנאים, וסמך על השליח ועל בנו וכלתו, שיהיה הכל כפי הכוונה).

41. ולהעיר, שהשידוך בעריסה עם הרה"ק ר' יעקב ישראל מטשרקאס, היה בשנת תקנ"ה-ו (ראה לעיל הערה 7). ולאחר כ"ארבעין שנין" דקאי איניש אדעת דרביה בשנת תקצ"ו, היתה חתונת הרה"ק יוסף יצחק עם הרבנית חנה, בתו של אותו תינוק בעריסה. ושוב לאחר כ"ארבעין שנין" בשנת תרל"ה, היתה חתונת הרבי מוהרש"ב עם הרבנית שטערנא שרה, בתו של הרה"ק יוסף יצחק חתן הרה"ק מטשרקאס.

כיצד הופך צמח הפשתן, לבגדי שש

אלא שעדיין יש להבין בפנימיות הענינים, במה עדיף כחם של אדמור"י טשרנוביל (וטשרקאס), שמשיח צריך לבוא גם מהם - מהתלמיד המבוגר. ולא מספיק כחו של אדמו"ר הזקן - התלמיד הצעיר.

כלומר: לאחר שראינו במשך כמה דורות, שרבותינו נשיאינו השתדלו לחבר את חב"ד וטשרנוביל גם יחד, הרי מובן שיש משהו **פנימי** בחיבור זה, שחב"ד מצד עצמה "חסרה" אותו כביכול.

ואולי יש לומר בדרך אפשר⁴², ע"פ מה שנתבאר ע"י רבותינו נשיאינו הקדושים, וזקני החסידים. ובהקדים המבואר במאמר ד"ה לכה דודי תשי"ד, לגבי הדין שצריך ליתן כבוד לאח הגדול. שהוא משום "רוחא הוא דשבק בגוויה". שעיקר רוח האב יש בבן הבכור. וא"כ יש כפי הנראה מעלה במה שקיבל הרה"ק ר' מנחם נחום מטשרנוביל, מהרב המגיד (וכן מהבעש"ט) בהיותו ה"בכור" (ברוחניות) בין תלמידי המגיד. אע"פ שדוקא כ"ק אדמו"ר הזקן "לקח את הסמעטענא", כלשון הידוע.

והמשל על זה אפשר לומר, ע"פ מה שמספר כ"ק אדמו"ר הרי"צ, באגרות קודש שלו (ח"ב ע' שסט ואילך), שהחסיד הרשב"ץ הגיע לעיר קרמענצ'וג, בשליחותו של הרבי הצ"צ. והיה שם אחד ר' פנחס מחשובי החסידים דטשרנוביל "בעל מוח חריף ובעל לב אדיר". ובעת ההתועדות ניסה ר' פנחס להקניט את הרשב"ץ באמרו, שהבעש"ט והמגיד ותלמידיהם היו דוקא אצלם בפולין (היינו אוקראינה), ולכן יחוסם של חסידי פולין גדול מיחוסם של חסידי חב"ד.

ויען לו הרשב"ץ, שכאשר צריך החייט לתפור בגד, וזקוק לאריג של פשתן, הרי הסדר הוא כך, שהחומר גלם של הפשתן צומח באדמה אצל האיכר, ואח"כ שולחים את זה לחו"ל, ושם יש בעלי מלאכות שעושים מהפשתן בד כזה שאפשר לתפור ממנו בגד. וכך גם ברוחניות, שאף אם כדבריו שהבעש"ט והמגיד היו אצלם בפולין,

42. ולהעיר מרמב"ם הלכות תמורה פ"ד הי"ג: "אף על פי שכל חוקי התורה גזירות הם כמו שביארנו בסוף מעילה, ראוי להתבונן בהן, וכל מה שאתה יכול ליתן לו טעם תן לו טעם".

וא"כ אצלם דוקא גדל חומר הגלם של הפשתן, אבל לעשות מהפשתן אריג וממנו בגדי שש, הרי זהו דוקא ע"י חסידות חב"ד.

כלומר, שאכן יש מעלה בחסידות פולין, והם האורות של הבעש"ט והמגיד ותלמידיהם הקדושים, שהאירו את העולם בקדושתם (ואף יתכן שהכלים דחב"ד מעלימים קצת במובן מסוים על אורות אלו). ואעפ"כ, דוקא בחב"ד ישנם מומחים כאלו שעליהם נאמר "ואמלא אותו.. לחשוב מחשבות", והם אלו המסוגלים לייצר בגדי שש מחומר הגלם של האורות המקיפים.

ועולה מזה, שאכן שני הצדדים צריכים זה לזה. חב"ד צריכה את טשרנוביל בכדי לקבל את האורות המקיפים של הבעש"ט והרב המגיד. וטשרנוביל זקוקה לחב"ד, בכדי להמשיך אורות אלו למטה ע"י חכמה בינה ודעת ועבודה פנימית. וראה לעיל ע' 23 מה שאמר כ"ק אדמו"ר האמצעי להרה"צ ר' הלל מפאריטש, שהמעבר מטשרנוביל לליובאוויטש, הוא מעבר מהמקיף לפנימי⁴³.

האדון והנער

וראה שם באגרות קודש, שהרבי הרי"צ הביא את הסיפור מהרה"ק ר' שלמה מקארלין, שהתפעל מאד מהחסיד ר' בנימין קלעצקער, והראה לו מופת "וידבר על לבו כי יסע עמו, והוא ירוממהו במעלות הקודש שיהיה משכמו ולמעלה גבוה מכל". אולם ר' בנימין השיב לו (בלשון פולין) "פאן טא פאן, נא נייע מאי. חלאפעץ טא חלאפעץ, נא נייע טואיי" (האדון הוא אדון, אבל אינו שלי. הנער הוא נער אבל אינו שלך).

כלומר, חב"ד אינה מזלזלת באורות הגבוהים שיש אצל צדיקי פולין (וכמ"ש שם: "הרה"צ הרה"ק ר' שלמה נ"ע, כל דרכיו בקדש הקדשים" - האדון הוא אדון), אבל ענינה של חב"ד הוא להמשיך האורות בפנימיות, וזהו ע"י תורתם של אדונינו מורינו ורבתינו הקדושים.

מה קיבל אדמו"ר הזקן מהרה"ק מזלוטשוב

ובספר "בית רבי" ח"א סוף פ"ב: "פעם אחת שבת הרה"ק ר' מיכל

43. וראה רשימת היומן ע' תמח-תנ (שהובאה לעיל סוף הערה 32), בחזיון הלילה שהיה לרבי הרי"צ (בי"ב כסלו תש"ה). שבאו לחדרו הרבי מוהר"ש, ואביו מוהרש"ב, וזקנו הרה"ק הרי"צ מאוורוטש. והרבי מוהר"ש ביאר: "והנה רבקה גו' וכדה על שכמה - כלי, והכלי הוא מקיף.. ותמלא כדה ותעל - שהמשיכה כח הפנימי במקיף, שעשתה המקיף לפנימי".

מזלוטשוב נ"ע אצל הרב המגיד נ"ע, וסידר גם כן שולחנו בפני עצמו. ולכבודו שלח הרה"מ את רבינו אדמו"ר הזקן שיהיה עימו. והלך רבינו שלא ברצונו, כי לבו דאב לו על שלא יהיה בעת הסעודה אצל הרה"מ, ולא ישמע הדא"ח שיאמר אז. ובבואו אל מוהר"ר מיכל היה שבע רצון מכמה דברים שקיבל ממנו אז".

ובהערה יד שם: "גם ענין המופתים קיבל מהר"ר מיכל, כי רבינו אמר שבבית הרה"מ היו שואבים רוח הקודש בדליים, והמופתים היו מונחים תחת הספסלים ולא היה פנאי לשחות ולהגביהם. אך כשישב על כסא קדשו, ראה **שלהיות רבי צריך גם מופתים**, ואז היה הר"ר מיכל עדיין בחיים חיותו, וקיבל זה ממנו" (וראה דברי כ"ק אדמו"ר ביחידות של האדמו"ר מסקוליא, בהוספות לשיחות תשמ"א אות י'). וכפי שסופר לעיל, שהצ"צ אמר שגיסו הרה"ק מטשרקאס לקח את החיצוניות מאדמו"ר הזקן. והרי זוהי מעלה נפלאה. וראה שם שעיי"ז נעשה "פולישער בעל מופת" (וכן שכ"ק אדמו"ר האמצעי נתן את המופתים דוקא להרי"י מטשרקאס). ומ"מ חב"ד היא למעלה מזה, שהרי הצ"צ קיבל את הפנימיות, כמסופר שם. אמנם עם כל זה גם החיצוניות חשובה מאין כמוה, ואדרבה, זוהי ה"סחורה" שממנה עושים בחב"ד בגדי שש.

המשכת המקיף בכלים ובפנימיות

ואפשר לתת דוגמא לכל הנ"ל גם בעבודת ה', מהמבואר באגרת הגה"ח ר' יצחק אייזיק מהומיל, תלמידו של רבינו הזקן (שנדפסה בספרו "חנה אריאל", ומשם בספר תולדותיו ע' 158), שמבאר שם את ההבדל בין האמונה באחדות ה' של עדת החסידים, לבין המתנגדים באותו הדור. שהחסידים מאמינים שהכל הוא אלוקות, "אבל מתנגדים.. אין להם זאת האמונה, רק בהעלם גדול מאד מאד, ממש כמו שהיו ישראל במצרים". ומוסיף שגם בחסידים גופא יש חילוקים, כיון ש"תלמידי הרב מוה"ר מנחם נחום מטשרנוביל נ"ע, האט דאס בוקע גיווען גאר וילד, מחמת שלא היה להם התבוננות הרבה. ובתלמידי אדמו"ר נ"ע ישנה בַזכות יותר". ועיי"ש בכל זה באריכות. הרי שהאמונה (שהיא כח מקיף כמבואר בחסידות), שמאירה אצל החסידים בכלל, מכח הבעש"ט ותלמידיו הקדושים, זקוקה להתבוננות, היינו להתיישבות בפנימיות, וזאת ע"י תורת אדמו"ר הזקן שהנחיל לתלמידיו.

וראה גם שיחת אחש"פ תרצ"ה בתחילתה, שמביא כ"ק אדמו"ר הרי"צ מאמר של כ"ק אדמו"ר הצמח צדק, בשם זקנו כ"ק רבינו הזקן, בהנוגע להפרש שבין חב"ד לחסידות פולין. שחסידות פולין היא מקיף וחסידות חב"ד היא פנימיות.

כך ירקדו בביאת המשיח

ולהעיר עוד משיחת כ"ק אדמו"ר מוהר"ש, שדיבר בליובאוויטש **בשבת של נשואי בנו מוהרש"ב באוורוטש** (תורת שמואל תרל"ה ח"ב בהוספות ע' תקסא: "הריקוד במחול (בעיגול) הנהוג אצל חסידים, נתחדש בימי הבעש"ט. מחול הוא מקיף. הגילוי הראשון מוכרח להיות מקיף. הוא אינו מתיישב בכלים בכלל, ובפנימיות בפרט. הסבא רבינו הגדול אדמו"ר הזקן, עם מסירות הנפש שלו על חסידות ועל חסידים, הוא יישב את המקיף בפנימיות, והוא עשה כלים לפנימיות. ועכשיו כאשר חסידים רוקדים במחול, הרי זה אורות בכלים ואור מקיף שורה עליהם, והמקיף פועל בפנימי".

ומסיים שם, שכך ירקדו בביאת המשיח. והביאור בזה יש לומר, דהנה משיח הוא שלימות הכל, וענינו של משיח הוא המשכת המקיף בפנימיות, וחיבור סובב כל עלמין וממלא כל עלמין. ולכן צריך המשיח להיות כלול מהמקיף והפנימי גם יחד.

וכמבואר בכמה מקומות, שמשיח הוא "מלך" וגם "רב". (ראה רמב"ם הלכות מלכים פי"א שמשיח מחזיר **מלכות דוד**, ובהלכות תשובה סוף פ"ט, שמשיח "ילמד תורה את כל העם"). והרי מלך זה המשכת המקיפים, ורב הוא המשכה פנימית. (וזהו שמשיח ילמד את כל העם באופן של ראייה, ראה לעיל הערה 19). ויעויין בכל זה בלקו"ת פרשת צו יז, א. "שער האמונה" לאדמו"ר האמצעי פנ"ו ואילך. "דרך מצוותיך" מצות מינוי מלך, ומאמר ד"ה ונחה עליו רוח הוי' אחש"פ תשכ"ה (נדפס בסה"מ מלוקט ח"ב ע' מה). וב"שערי גאולה" ימות המשיח ע' ס' ואילך.

ובמילא **כך ירקדו בביאת המשיח**, כי כאמור זהו ריקוד של המשכת המקיפים. ולכן נעשה חיבור זה ע"י רבותינו הקדושים נשיאי חב"ד ביחד עם נשיאי טשרנוביל, אשר משניהם יחד נולד מלך המשיח, מהרה יגלה.

הוספות

מנהגי טשרנוביל בחצר ליובאוויטש

בדיקת הציצית סגולה לכאב השיניים

הרה"ח ר' יעקב הורוביץ שי', מספר בקובץ "אהלי ליובאוויטש" ח"ג ע' 5-6, את אשר שמע בעצמו מהרה"ח ר' לייבל ביסטריצקי ז"ל, שבדידו הוי עובדא. וכדלקמן:

בשנים הראשונות לנשיאות כ"ק אדמו"ר, בערב שבת אחד, תקפו אותו יסורים גדולים בשיניים. היתה לו נפיחות רבה בחניכיים, עד שלא היה יכול לאכול, והיה לו מזה סבל עצום. הוא ביקש מהרב חדקוב ז"ל למסור עבורו פ"נ לרבי, והרבי השיב ע"י הרב חדקוב שיבדוק את הציצית שלו. הוא בדק הציציות בט"ק וגם בטלית גדול, והכל נמצא בסדר גמור. וכשנכנס ליחידות ביום ראשון בלילה, ואמר שבדק הציצית ומצא שהכל בסדר, חיך כ"ק אדמו"ר חיוך רחב, והסביר לו **שעצם הבדיקה** היא סגולה לכאב השיניים, ובאופן כזה היו בודקים בטשרנוביל בכל יום. ובאמרו זאת, הוציא הרבי את הציציות לחוץ, והראה לו את סדר הבדיקה, שאוחזין הציצית ביד ומפרידים החוטין זה מזה, ומונים בפה כל חוט וחוט במספר: אחד, שנים, שלוש, ארבע וכו'. (ובשבת אוחזים את הקשר ביד כדי שלא לבוא לקשירה בשבת ח"ו, ועושים כן). ובשוה"ג שם ציין הרב הורוביץ מקורות לזה בהלכה ובספה"ק.

לבושי שבת במוצ"ש

עד"ז כותב לי הרה"ח ר' יוסף שי' גערליצקי, שליח הרבי לתל אביב: "הרה"ח המקובל ר' מנחם זאב גרינגלאס ז"ל, סיפר: שאלתי את הרבי, כיצד לנהוג במוצאי שבת קודש, האם להמשיך ללבוש הקפוטא של משי כמו בשבת, או להחליף ללבושי החול, כמו שנהג כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב. והרבי השיב לו, שהוא שאל על כך את חמיו כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ, וסיפר לו שהוא עצמו שאל את אביו מוהרש"ב, וענה לו: לך יש שייכות לחסידות פולין, בהיותך נין ונכד לאדמו"ר טשרנוביל, ולכן תמשיך ללבוש הקפוטא של משי במוצ"ש. וסיים כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ, והורה לרבי, כי גם הוא ילבש הקפוטא במוצ"ש, בהיותו קשור לאדמו"ר טשרנוביל ע"י נשואיו לרבנית, שהיא נכדתם". (וראה "כף החיים" סימן רסב סקכ"ח וסימן ש' סק"ו וסקי"ד).

ר' משה בן אדמו"ר הזקן מצא שם מנוח

בספר "ר' משה בן אדמו"ר הזקן" פרק י"ג, מספר הרה"ח ר' אליהו מטוסוב, על נדודיו של ר' משה ז"ל, לאחר שברח מבית האסורים. ומוכן מדבריו שם, שהיה נוהג להמצא דוקא אצל אדמור"י וחסידיו טשרנוביל:

בשנת תקצ"ו, כמה חדשים לפני פטירתו של הרה"ק ר' מרדכי מטשרנוביל, בא ר' מרדכי לעיירה חוואסטוב, והכל באו לראותו וביניהם ר' משה. וכאשר ראה אותו ר' מרדכי, קם מכסאו ונתן לו יד בהתקרבות גדולה, אך לא דיבר עמו מאומה, ורק ברמיזה רמזו זה לזה. ונפטר ממנו ויצא. ומאז והלאה ידעו הכל כי הוא יהודי גדול וצדיק נסתר.

עוד מסופר שם בגירסא אחרת קצת: שלוש עיירות היו לר' משה שהיה הולך בהן. אוורוטש, טשרנוביל ומאזיר. פעם אחת היה הצדיק ר' מרדכי מטשרנוביל בעיר פאסטוב, והיה חולה שוכב במטה. ובאו כולם לקבל ממנו שלום, וכשראהו הצדיק הנ"ל נתן לו שלום ואמר "אהא", ודברו זה לזה ברמיזה. ויצא מאתו. ואז נתחזק הקול שהוא מהצדיקים הנסתרים.

וכך סיפר האדמו"ר רבי יעקב יוסף טברסקי מסקוירא זצ"ל: ר' משה שהה זמן רב ברציפות או לסירוגין, בחצרו של ר' אהרן מטשרנוביל. ר' אהרן הכירו, אמנם כיון שהבין שאינו רוצה שיכירוהו, לכן עשה עצמו כמתעלם ממנו, ובכך הרגיש שם בנוח, להסתופף בין החסידים כאחד מהם (ועי"ש עוד בסוף פרק ט"ז).

ספר

מאור עינים

אוצר החכמה

כשמו כן הוא שמאיר לעולם כולו בכבודו כבוד תורתו תורת אמת ילא
 מפיו פה קדוש אור ישראל וקדשו נ"י ע"ה ס"ה מופת הדור
 וקדרו נור הקודש קדוש ה' יוכבד באון עינינו רבא דעמיה ומדברנא דאומתי כבוד ק"ש מוכר"ר מנחם נחום
 ח"מ ידובר לך דה"ק משארנאביל ושאר קה"מ קדוש שב"שאל

במצות ובהוללות ה"ה הרבני הומיק המופלא ויראח ד' היא אורה ה"ה
 ח' מיוחד שבחלמדין מה" אליהו בתה' זאב וואלף כ"ץ
 מק"ק יורעוויטש אשר סמך ידיו עליו
 הרבנים תלוי בו ריך האיש כאשר ליוה והחיל בחלום ובמר ב"ה כפי טוב
 בדפוס נאה ומשובח ומסודר בכל תיני הידור ובנייר יפה
 והוגה כמה פעמים הדק העיב הכל בתכלית היוסי כאשר עיניכם
 תחזיקה מ'שרים

בסלאוויטא

תחת ממשלת אדונינו המיוחס הגדול החסיד הזכנס הרייאים
 סחנבאשקא ואיינזאלי וואלינסקי סמארטסי
 קשערקאסקי ארדערא ביילעבא ארלא יר"ה

מאור עינים ישמח לב ושמן עיניו כ"ה חד"שן ע"ס לע"ק

(צילום השער הראשון דפוס סלאוויטא)

הסכמת הרבנים הגאונים המפורסמים

הסכמת הרב המאור הגדול המפורסם
החריף וזקי הגאון האמיתי
איש אלקי קדוש יאמר לו מהו **אריה**
ליב אצ"ד דק"ק וואלטישיסק

היות שכבר ידוע ומפורסם מאור תורתו
וגודל דקתו של ה"ה הרב החסיד
המפורסם נ"י ע"ה פ"ה איש אלקי קדוש
יאמר לו כבוד קדושת שמו כמה **מנחם**
נחום ז"ל אשר אור תורתו זורחת מסוף
העולם ועד סופו והן צעודו צחיים חיותו
רבים השיב מעון לקרצם לעבודת הבורא
ז"ה ובעבור תהי' יראתו על פניהם ואין
קץ ותכלית לתורתו הקדושה אשר ילא מפיו
הקדוש וכחיוס זא לכאן איש א' מיוחד
שצחלמידיו ה"ה הרבני הוותיק המופלא
מה' **אליהו** זמ"ה **זאב** וואלף
כ"ץ מק"ק יורעוויטש ואמתחת מכתבו
הקדוש צידו להעלותם על הדפוס לרוות
למאים ותלמידים לתורתו אך מדאגה פן יצוא
אחד להשיג גבולו או ע"י גירא דילי' לזאת
כל השומע ישמעו ויראו לנפשם מח"י צ"ן
כראוי למשיגי גבול עד משך עשרה שנים
מהתחלת הדפוס הנ"ל והשומע ומקבל
לדבריו יצורך בכל עוז כ"ד המדבר למען
יגדיל תורה ויאדיר

נאום הקטן **אריה** **ליב** זמ"ה
שלום הלוי **מזבארז**

הסכמת הרב החסיד המפורסם איש
אלקי מו' **משולם** זוסיל
ברוך ה' כי הפלא חסדו עמנו והעיר
את לבו הטבור של כבוד הרב
החסיד

הסכמת הרב המאור הגדול המפורסם
החריף וזקי הגאון האמיתי
צוליגה קדישא נ"י ע"ה פ"ה איש אלקי
קדוש יאמר לו כבוד שמו מהו **יעקב**
שמשון אצ"ד דק"ק **סלאוויטא**
וצק"ק **שופטיווקא** וצק"ק **באר**
וצק"ק **אומאן** והגליל אשר לע"ע מקום
שיצחו צארן הקדושה

אנכי צדק נחני ה' פה ק"ק
סלאוויטא ומלאתי בכלן
מכתבי הקודש של ה"ה הרב החסיד
המפורסם נ"י ע"ה פ"ה איש אלקי קדוש
יאמר לו כק"ש כמה' **מנחם** **נחום**
ז"ל אשר אמרתיו עבודת כסף לרוף לרף
את לבם של עמינו בני ישראל להדריכם
צדק טובה לקרצם לאזיכים שצשמים וזא
לכאן איש אחד מיוחד שצחלמידיו ה"ה
הרבני הוותיק המופלא מהו' **אליהו**
זמ"ה **זאב** וואלף כ"ץ מק"ק
יורעוויטש ורלונו וחפלו להדפיס

מכתבו קודש הנ"ל
אך מדאגה פן יצוא אחד להשיג גבולו
או ע"י גירא דילי' לזאת כל השומע
ישמעו ויראו לנפשם מח"י צ"ן כראוי
למשיגי גבול עד משך עשרה שנים מתחלת
הדפוס הנ"ל והשומע ומקבל לדבריו יצורך
בכל עוז כ"ד המדבר למען יגדיל תורה
ויאדיר הקטן **יעקב** **שמשון** זא"א
מורי מהר"ר **יצחק** ז"ל

הסכמת הרב הגאון החסיד המפורסם
אצ"ד דק"ק **בארדיטשוב**
הלא מראש הציונות מוסדי הארץ
ורוזנים יחקקי לדק כי ה' הוא
אלהים

הסכמת הרבנים הגאונים המופלגים המפורסמים

אלהים היושב בשמים ושם חזיון עוזו ראו
חיבתכם לפני המקום הופיע מהר פארן
וירד ה' על הר סיני בהראותו את יקר
תפארת גדולתו ונודעה לכל כי ה' הוא
אלהינו וזכר עת צעינא פקיאח משגיח
עלינו ואף גם זאת הן צהיותינו בארץ
אויבנו והבנים גלו מעל שולחן אביהם
ונסחם החזיון ושקעה חמה של נביאינו
וכמעט שכנה דומה נפשינו חסד ד' מעולם
עד עולם על יריאיו להדריכינו ולנהלנו
ע"י חכמינו ולא יאמרו ח"ו נגזרנו אצד
תקוותינו הותיר לנו שריק אילו הם
השרידים אשר ד' קורא ולמחיה שלחם
אלקים לפנינו דור ודור וחכמינו להופיע
ממכון שבתם צנר מלוב וחורה אור ויפתחו
שערי חורב לענינו וזכו היום שקיוונוהו

החסיד המפורסם צולינא קדישא הישיש
איש אלקי מה' **מנחם נחום**
משארנאביל להוניה לאור אמריו
הנעימים והעריצים ע"י מי ומי העוסקים
צמורה רצה כזו ומחמת שמורה לא יעלה
ראשם מן הדפוסים שרבו כמו רבו שלא
להזיקם ע"כ גזרתי אומר שחלילה לשום
אדם אחר לדפוס חיבור הלז הן כולו הן
מקלתו משך י' שנים רזופים מיום כלות
הדפוס שלא לעזור על השגת גבול וכל
השומע לי יונעם ותבוא עליו צ"ע הכ"ד
המדבר לכבוד התורה היום יום א' כ"ג
לחודש מרחשון לסדר ולפרע והנה פרח
בטה אהרן לפ"ק
הק' **משולם זוסיל מאניפאלי**

צ"ע תוספת

מלאנו וראינו את שאהבה נפשינו שהעיר ד' את לבו העבור של כבוד הרב הגדול החסיד
המפורסם הישיש איש אלקי מה' **מנחם נחום** מק"ק טשארנאביל שיפולו מעיינות
חכמתו בחון ארונה ומה מאוד שמח לצי צשמעי שמועה טובה תדשן עלם ומה גם צראותי
מכתבו מכתב (אלקים) קודש שכל דבריו דברי אלקים חיים לעורר את רוח צני אדם
העולה למעלה להתלכז לצם לעבודת הבורא צ"ה ותחלתי ותקוותי לד' שכל המעיין
בחיבור הקדוש הזה אמר ראה זה דבר חידוש הוא ויומתק לו כמים קרים על נפש עייפה
זכן אמרתי אעלה בהסכמה שיודפס חיבורו העבור צחיש מהר וחלילה לאיש אחר לדפוס
חיבורו הן כולו הן מקלתו משך עשרה שנים רזופים מיום כלות הדפוס ותוקף גזירתי
בגזרת נח"ש והשומע לדבריו יצורך בצרכה כפולה ומכופלת מן השמים ויזכה לראות
צנחמות ליון וצננין ירושלים היום יום א' כ"ג לחודש מרחשון צשנת לגילה ונש"מחה
צגואל **הבא אבן לפ"ק**

נאום הקטן לוי יצחק בהגאון מוהר"מ ז"ל

ספר

לקוטי תורה

מוכר השכל והדרכה ישרה ר"ו תורה ממקור קדוש יחלקון
דרושים נחמדים מתוקים מדבש ונופת צופים כפמ"ש
יפוצץ סלע יאיר עלינו אור נתיבות החיים זכותו יעמוד לנו
ולכל ישראל לזכות שנלכו בהדרכתיו הקדושים לשוב בתשובה
שלימה על המצאת נעורינו קשם יתברך ירחם עלינו ויהיו בעזרינו.

הוא כבוד קדוש אדמו"ר כרז הקדוש המפורסם ככל הפולס
בזיונה קדישא חסידה ופרישא . מר ישראל פ"ה פ"ה
אור נעלם אור בכיר בשחקים אור לא ומלחמה רשכבס"ג בקש"ה
כמוהר"י מרדכי מ"מ דק"ק משער נאביל זל"ש :

הובא לבית חדשם ע"י השוחטים ה"ה הרבני וכו' משה יא דק"ב צ"ה
הו"ה הרבני וכו' משה חנינא ליפא סר ג ל יות נ"י מ"מ סכרדימשוב.

בדעת חתמו המלכות המפורי של דיכני תגיד וכו'

משה פייבל בעלכאמאוסקי נ"י .

בפי עטר קוב

בשנת תרמ"ג לפ"ק

СВЯТЫЙ ДИКУТЕТОРА

Т. е.

Православная издательская фабрика Св. Писания.

Въ Тип. Ф. Велхатовскаго г. Петроховъ 1883 года.

הסכמות מגאוני זמנינו על הדפסה החדשה הלזו

הסכמת כבוד ה"ה הרב הגאון
המפורסם צננות לדק
ורחמו הקודמת לחכמתו טלינאל קדישא
הסידא ופרישא כקסית מוהר"ר **היום**
האלברשטאם אנדיק **צאנו** :

הגיעני סכתב מכבוד מחו
הרב המאה"ג החסיד
המפורסם בשיק כקש"ת מיה
משולם זוסיא נ"י האבדיק
טאלמי שיע"א אשר הוציא
לאור ספר הקדוש **לקושי**
תורה מח"ז הקדו"ו מהר"ג
מטשערנאביל זלחה ז"ע
ומחמת חיבת הקודש כבר ספו
תמו ירבים נכספו וכרתה נפשם
לשבוע מצחצחות הסה"ק הזה ע"כ
קם ונתעודר המדפ"ה הרבני וכו'
מוהר"ר **ישראל אלימלך**
שטאנד עם שותפו המופלג
החסיד מיה **צבי הירש** נ"י
מזאלקווא וקנו הזכות אצל מחו
הרב הקדוש הנ"ל לדפוס מחדש
הס' לקושי תורה הנ"ל ומורא
יעדה על ראשם מהשנת גבול
שלא יבואו לידי היוק והפסד ח"ו
ע"כ הנני להזהיר שלא יעלה על
לב איש לדפוס הספר הקדוש
הנ"ל בשום מדינה בלא רשות
המדפיסים הנ"ל ולנו ליקו באיסור
משיג גבול רעהו ושארית ישראל
לא

הסכמת כבוד ארמז"ר ה"ה הרב
גאון סמוזסק ראש גולת
אריאל עמרה הפארה ישראל נ"י ע"ה
פ"ה רגן טל כל בני הגולה כקסית עוה'
יוסף שאול הלוי נאטהנואהן
אבדיק **לבוב** וסג"ל :

ראה ראיתי המחברת **לקושי**
תורה מהרב
הקדוש בוצינא קדישא חסידא
ופרישא נהירא נפישא אספקלריא
המאירה מוה' **מרדכי מאטיל**
מטשערנאביל
ז"ל אשר כבר נודע על פני תבל
צדקתו ויראתו והרב הנאין הצדיק
מבעלו כקדיש מוהר"ר **שלום**
מבעזא ז"ל אמר עת הסב
בסעודת שבת שאם ה"י הצדיק
מטשערנאביל במדינתנו ה"י נסע
קמה פרסאות לקראתו ונהנה
המחברת הלזו כבר נדפס
בטשערנאוויץ בשנת כתר על
ידי הרב החסיד מוה' משולם
זוסיא נ"י אבדיק טאלמי שיע"א
אשר נתונים לו במתנה מכבוד
בני הרב הצו"יק הקדוש המחבר
ז"ל וכעת מכר זכותו לתלמיד
הרב החריף מוה' **ישראל**
אלימלך שטאנד כ"י לצמיתות
כאשר יש לו קנין כתוב וחתום
עם עדים נאמנים וכאשר העה
העיד

הסכמות

3

העיר בני שיב ריב הנאון הצדיק
מוסיה מוה' חיים האלבערשטאם
כצאנו נ"י . והנה למען תהיה
זאת לו לעדה לכל יבא אתר
להשיג נבולו . ע"כ הנני מן
המודיעים ולפנים כי המה נתונים

לא יעשו עולה ויכתבו ויחתמו לחיים
טובים . כ"ד הבעה"ח ב' כי אלוד
תרכה לסיק צאנו

הקי חיים הדברשטאם

נתונים לו עד עולם וחלידה חלידה לבא בשדה אחר לעשות כדבר הזה אשר
אין לו שחר . אלה דברי המדבר לבכור קדושת הרב המחבר ז"ל .

הלעיר יוסף שאול הלוי נאטהנזאהן האנדיק לבוב והגליל סחז ומסס
זס ג' לקדר והאמין בדי' ר' מרחשון סנס בתרו ישועה .

ציון הרה"ק ר' מרדכי מטשרנוביל, בעיירה אנטיבקה הסמוכה לקיוב

הקדמה

ישמח קראב ויעילו קבנים . במה נקדם ה' נשתחה לאלהי קדם . לרובב
בשמי שמי קדם . יושב הפרוכים מלכי
ספרים אשר תגיל חסרו עלי סאו ומקדם . למען אכותי הקדושים אשר
הלכו לפני בתמים . ובתורתו הקדושה ובעבודתו שמו לילות כיסים כאשר
סודעת זאת לכל . כי מוח' וצללה'ה האיש סרדכי הלך ותגיל עצה הפליא
בתושיה ושמו הטוב הלך בכל המדינות . ואשר אליו יתאספו עדרים ואותו
יום יום ירשע כל איש ירא ה' וחרה על דבר קדשו תורה יבקשו ספיהו ,
למען רוח צמאון נפשם איש אשר עם לבבו המפורז חכות לבו אמרי נעם
תורותיו היו משעשעות אותו כאשר ספיו נשמעות חיו דברי הצדיק להם נשעות .
לקרוע סגד לבם . לחשיב לה' באמת ותמים . שמו העם ולקטו ויהו צמאונם
לעלות בסולם מוצב ארצה וראשו סניע השמימה . לאור באור החיים ולאיש
ישראל סהרה נתקבלו ברצון כל המועצ אומר רוי לי ומה לנו לשבתו ולפארו .
הכי שפתי ישכחו . הן ממורה שמש עד מבואו גדול שמו וסהולל הן הן עדין
אלפי תלמידיו סמה יגידו ויספרו לדור ישרים . כי קין אור פניו כפני ססה בהדרים
סמאיר לארץ ולדרים . זכר צדקתו יעמוד לדור דורים . ולזאת אך לסחסור
חרבות שבהו בדברים . אמרתי בלבי איחיל ואתקור ואדרוש דרך הטוב והישר
אשר ודרך בו כבוד ארוס'ח תרב הצדיק סמפורם ברורו אא'ק בצינא קדישא
סמדיא ופרישא ני' ע"ה ס"ה אספקלריא סמאידה סתור'ר סרדכי וצללה'ה
סמסשערנאביך אשר הלך כנמושות בכרם בלקושי בטר לקושי ולזאת הבי
קראתי שמו לקופי תורת אשר הלך מוח'ל כנמושות בפרדם סתורה הניק
עץ תחים ולקט סמסוקי סתורה ונתן בהם תכלין תרופים ומר דרור (סתרנסינן
סרי דביא) כשמו כן הוא בין האלופים סירותיו סתוקנים לפי אנשים כנהרי נחלי
רכש נפת צופים ואמרתי להדפיס אותם ולהלקם ביעקב ולהפיצים על פני תכל
וכל אשר בו רוח חיים יתאו לאמר מי ישקני באר מים חיים . וזכות תורתו ותמימתו
יעמוד לנו להתהלך לפני ה' בארצות החיים כסמרה בימינו כביאת משיחנו אמן
וכן יהי רצון . דברי סמרב'ר למען כבוד שמו יתברך ולכבוד תורתו סק' ולמען
קודשת ארוס'ח תרב חקדוש בצינא קדישא וכ' זי"ע ועל כל ישראל אמן ;
סשולם זוסיא יצחק כהרב הצדיק סהר"י יחיאל מיכל וללה'ה ;

ספר

שושנת העמקים

בו יפתחו ב' עמקים • האחד המיוחד

ספר

עמק תפלה

סמו' מרנא ורבנא • אור ישראל וקדושו הרב ר' יעקב ישראל וצללה' מ"ט ד"ק משערקאס והארנאסטייפאליע ושאריו קהלות קדש . מעשיוהו לבער כל חמירא וחמיעא דאיכא ב'רשת החומר . ולהלהיב הנפשות בלהב העולה על מוקדה . ברשפי אש שלהבת יה . בעבודה שבלב זו תפלה . כנפש חפצה ודבוקה לעשות רצון קונה . בעבודת אמת המיד כל הימים .

והשני ספר

עמק החכמה

מעשיוהו לבאר דקדוקי מקראות להיות דיבור דיבור על אופניו נדרש כמין חומד ע"פ דברי הו"ל אשר הם כמסמרות נסיעות תילי תילי הלכות וליתא מידי דלא רמזו באורייתא . והתורה נדרשת באופנים שונים . לכל אחד כפי אשר קבל הלכו בנעימים . ור' יאיר עיני בתורהו ולעשות רצונו בלבב שלם אמן .

בדפוס המשוכח של הצו זפים

הרבני הנגיד מוהר"ר יעקב נ"י ביד שלמה זיל הערשענהארן ,
והרבני הנגיד מוהר"ר משה נ"י שניידמעסיר ,

בלובלין

לפ"ק

תרמד

שנת

הקרמה מנכר המחבר לכבוד זקינו מדבר

ג 8

מוצאיהם • ואם לפעמים מטעם זה הייתי מוכרח
 לגרוע מעט מהכתב • או להוסיף איזה ביאור
 בהדברים אולם חוכן כוונת דבריו הק' שמרתי
 וסדרתי בזה הרבה מהכתבים • אולם כאשר
 מוטרד אני בטרדה דידי ודאחרניא נמשך הזמן
 אללי • ועוד לא שלמתי את כל הכתבים לסדרם
 כלבני ובקין שנת חרמ"ב יום ב' דחג השבועות
 נשלח אש ממרום • ונשרפו כל חרמוני וספרי
 היקרים • ובחוכם הכתבים הקדושים האלו •
 ועל אשר נאמר בלבב חזרו בלבב • ונמלאתי
 חסר לפשטי מכל חמדה גנוה • ומכל התלאה
 אשר היה לי בסידור הכתבי קודש הללו • ועיני
 ירדה מים באין מנחם לפשטי • אך כבר הובטחנו •
 כי אם הוגה וירחם כרוב רחמיו • ונח לידי
 ממש בדרך מליאה כ"י אחד מהורת ק'
 חאזומ"ר זי"ע ועכ"י • הנעתק משנת תרי"ט •
 ומלאתי גם הרבה מהכתבים אשר היה לפני •
 ושמתתי בהם כמולא שלל רב • ואחזתיו ולא
 חרפנו לסדרם כפי אשר הכיניתם • וכן המה צעתי
 דבריו יקרים • העומדי' ברומו של עולם • [ואם ימלא
 איזה שגיאה • יתלו הדבר בי אשר לא זכיתי בזה
 לעמוד על דעת רבינו הק' • או מלד הטרדה לא
 ביארתי הענין כראוי] וכנה חשבתי בלבני מה
 אעשה באלה • להדפיסם להפיאם על פני חבל •
 לביותם הדברים מאירין לארץ ולגדים עליה •
 יראתי פן יקרה להם כאשר אמרו חז"ל בפ"ק דב"ב
 על הושע • דאידי דזוטרל מילי מירכס • ולזה
 חיברו אותו שלא במקומו • אמרתי אספחה אל
 זה מה שרשמתי לפשטי איזה פשטים נחמדים
 בביאורי המקראות ומדרשי חז"ל בסתומים • ואיזה
 פלפולים בסוגיות הש"ס השייכים לשנתא דריגלא •
 גם באיזה דברים דרך דרוש • ויהיה מה אם כי
 אין ערך לדברים פשוטים אשר לפני • לדברים
 העומדים ברומו של עולם • הלא גם בהא דהושע
 אמרו חז"ל שחיברו אותו שלא במקומו • גם באלה
 הדיבורים היקרים ואמר עליהם שחיברתי להם
 דברים שחס' שלא ^מ מקומן וסדרן • וקראתי
 (עמק תפלה) 1

אמר הקטן והדל כאלפי ישראל • אלה אזכרה
 ואשפכה עלי נפשי • בהיותי בימי חורפי •
 אז היה סוד אלקי עלי אהלי • בהלו קר אלקים
 על ראשיתי • ואיש אלקים קדוש היה שורה
 בחובי • כי יהוה חאזומ"ר הרב"ק והטבור
 המפורסם בולגה דנכורא עילאה • רבא ויקירא •
 אשר כל עין ראתה קירון אור פניו הקדושים
 יעידון ויגידון כי יראת ד' היה חוסף
 עליו כל היום • מרנא ורבנא • הרב ד'
יעקב ישראל זלוקל"ה • ועודו בחיים
 חייו • עוד זכינו לשיחתו • את
 דברת ק' בלהבת אש • הנאמר מידי שנת
 בשבת • לעורר לבבות בני • המעוטפים
 ונקוברים ליעקב • נקודה פנימיות אשר חשכון
 בקרבם • לקשר המחשבה אל דיבורי חו"ת •
 להיות הדברים יולאין מעומק • לבנם • גלידע
 את כל מעשה אשר יעשן שיהיה לשם שמים •
 ודבריו הק' היה עושים רושם בנפסם • בכל
 אחד כפי ערכו והכנתם • ואחרי אשר נגנו
 מאתנו ארון אלקים • ובהאי רלון דעת"ק •
 בשעתא דרעוא דרעיון בעה מנחת שבת •
 נהעלה ואיתגניז נשמחו הטבור • ואז אסתלק
 מן עלמא • אחעטיף ושכיב על ימינא •
 ואנפוכי חייבין • הוא עלה למנוחות • ואוחנו
 עזב לאנחות • אמרתי עוד זאת נשאר לנו
 למשיב נפש את דברי אלקים חיים •
 אשר ילאו מפי קדשו הנמלאים אלל לבב אנשי
 אמת • אשר רשמו על הכתב תיבף בשמעם •
 להיות להם לזכרון עולם • אהבן אותם אחת
 לאחת • ואעשה אותם אגודה לבית יעקב •
 אשר בו יאמר לבו וללכה באור ד' • וכאשר
 קבלתי יד ^מ על יד • מלאתי אותם לספר שלם •
 על שבתות השנה וימים טובים • אולם לא
 היו הענינים מוסודיים היטיב • כן מפאת
 הלשון שלא היה מכון כראוי • וכן מפאת
 עומק המושג בדבריו הק' • אמרתי אל לבי
 אסדרם בסידור נכון • שיהיה נאמר ונשט לכל
אמר